

digitális jólét
nonprofit kft.

HUNEXPERT

Moór Gyula Jogtudományi Pályázat

2020

Kézirat lezárva: 2020. 02. 28.

Miskolci Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Jogtörténeti és Jogelméleti Intézet

Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszék

Digitális Jólét Program (DJP) – áttörés a digitális fejlesztésekben

Adatvagyon

Orwell már Kínában is?

A társadalmi kreditrendszerek

Szerző: **Szikszai Marcell**

V. éves, osztatlan jogász szakos hallgató

Témavezető: **Dr. Vinnai Edina**

intézeti tanszékvezető egyetemi docens

*Külön köszönet témám inspirálójának, Dr. Majtényi Lászlónak, valamint Dr. Salát Gergely
sinológusnak, aki részletes interjú keretében segítette munkámat!*

Tartalom

1. Alapvetés.....	1
1.1. A „kreditrendszer” sokszínű populáris és tudományos megítélése.....	1
1.2. Terminológia, fordítási nehézségek.....	3
2. Az SCS történeti kialakulása.....	6
2.1. Történelmi és gazdasági háttér.....	6
2.2. Korábbi társadalmi értékelési rendszerek Kínában.....	8
3. A kínai társadalmi értékelési rendszerek törvénykezési programja.....	10
3.1. Az SCS irányelv elemzése.....	10
3.1.1. A dokumentum kínai jogrendszerben betöltött helye.....	10
3.1.2. A dokumentumról.....	11
3.2. Az Egységes Büntetőrendszer.....	15
3.2.1. Alapelvei.....	15
3.2.2. A kiszabható büntetések tárháza.....	16
3.2.3. Egységes adatbázis és eljárásjogi kérdések.....	18
3.3. Egyes „alrendszerek”.....	19
3.3.1. Jelenlegi önkormányzati értékelési rendszerek.....	19
3.3.2. A magánszektor kezdeményezései.....	20
4. Az SCS mint a kínai jogfejlődés egy lépcsője?.....	21
5. Az ujjur helyzet és egy „vadabb” értékelési rendszer.....	26
6. Hasonló hazai tendenciák.....	30
7. Konklúzió.....	32
Szakirodalom.....	36
Jogforrások.....	39
Internetes források.....	41
Kínai szavak átírása.....	44

1. ALAPVETÉS

1.1. A „KREDITRENDSZER” SOKSZÍNŰ POPULÁRIS ÉS TUDOMÁNYOS MEGÍTÉLÉSE

2014-ben a Kínai Népköztársaság Államtanácsa közzétett egy irányelvet egy úgynevezett társadalmi kreditrendszer megalkotásáról¹, amely felszólította a teljes kínai² államapparátust az irányelv végrehajtására 2020-ig. E dokumentum jellegzetessége, hogy inkább politikai célkitűzés hatását kelti, semmint egzakt módon megfogalmazott jogszabályét. A preambulumának első bekezdése úgy fogalmaz, hogy az SCS³ a szocialista piacgazdaság egyik legfontosabb eleme, és e rendszert törvények, rendeletek, önkormányzati rendeletek és különböző szabványok alapján alakítják ki. Jelentőségét mutatja, hogy az itt lefektetett célok elérését a pártkongresszus az aktuális ötéves tervnek szánta⁴. Legfőbb célja nem más, minthogy elérje a társadalom egyes tagjainak gazdasági értelemben vett megbízhatóságát és őszinteségét előmozdítsa, és kiépítse a „jóhiszeműség”, angol fordításban a *sincerity* kultúráját. Eszközét tekintve az ezt elősegítő magatartásokra ösztönzőleg, míg a bizalom megtörését eredményező magatartásokra kényszerítőleg hat.

Természetesen a nyugati sajtóban sem maradt el a fenti fejlemények ábrázolása, amely úgy harangozta be az SCS irányelvet 2015-től kezdődően, hogy ez egy olyan jogszabály, amely 1,3 milliárd kínai állampolgárra fog kötelező hatállyal kiterjedni⁵. Más egy 2017-es cikkben nem habozik Orwell fő művét sem idézni első bekezdésében egy kínai taxisofőr beszámolója alapján⁶. Ezekben a beszámolóknak visszatérő elem, hogy a kínai államnak van egy átfogó, szupermodern, Big Data technológiát használó rendszere, amely alapján az állam vagy állami tulajdonú vállalatok minden kínai természetes és jogi személyről különféle adatokat gyűjtenek be kamerákon keresztül, majd ez alapján generálnak egy három számjegyű pontszámot, amit társadalmi kreditnek neveznek. E pontszámot például egészen bagatell közlekedési, vásárlási szokások alapján, vagy akár politikai véleménynyilvánítások alapján számolják ki. Más

---

¹ Kínai Államtanács, Irányelv egy társadalmi értékelési rendszer megalkotásáról (2014-2020), <https://web.archive.org/web/20200106164525/https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2014/06/14/planning-outline-for-the-construction-of-a-social-credit-system-2014-2020/> (2019. 09. 05.). Továbbiakban_ SCS irányelv.

² Továbbiakban Kínaként hivatkozok rá, és a Kínai Népköztársaság vagy a még körülményesebb KNK elnevezést mellőzöm, mivel egyrészt a nemzetközi jog és a józan ész ezt diktálja, másrészt a Kínai Köztársaság (Tajvan) nem képezi jelen dolgozat tárgyát.

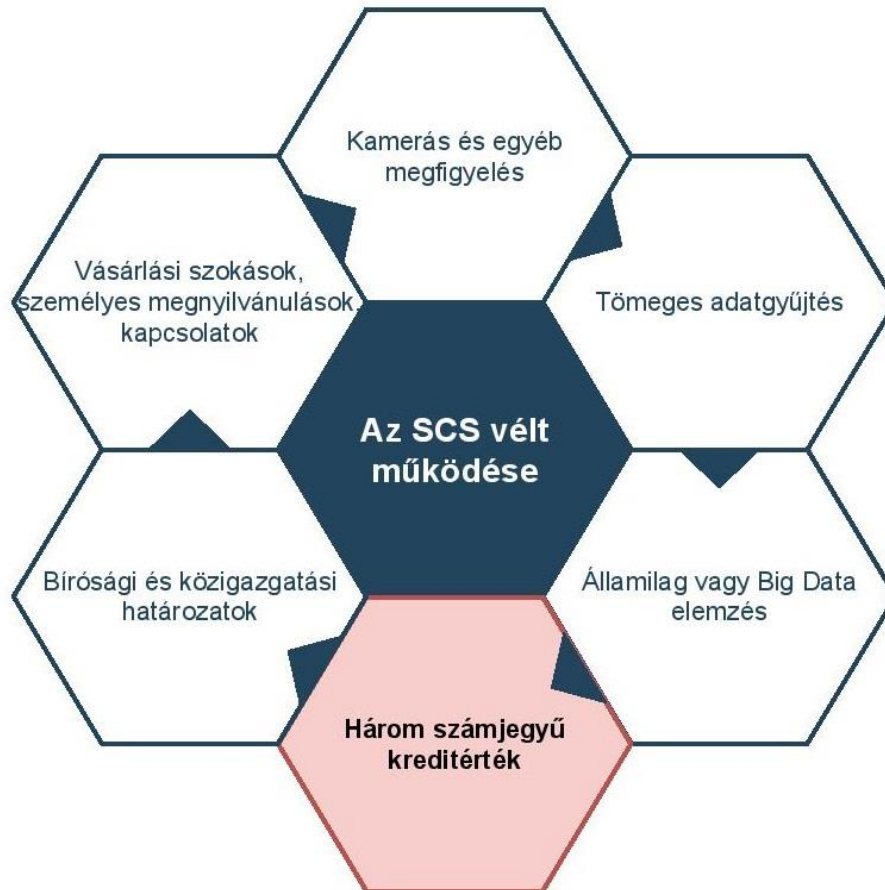
³ *Social Credit System*, azaz társadalmi értékelési rendszer. A továbbiakban a szakirodalomban elterjedt angol rövidítését, az SCS-t fogom használni.

⁴ SCS irányelv, preambulum 3. bek.

⁵ HATTON, 2015, PERSSON et. al., 2015

⁶ JINWOO, 2017

tanulmány szerint ez a rendszer nem pusztán az emberek gazdasági vagy politikai viszonyait vizsgálja, hanem már a baráti és intim kapcsolataikat is számszerűen értékeli, és az ilyen nemkívánatos személyeknek nem más, mint a kínai Legfelsőbb Népbíróság nyilvánossá teszi a nevét egy weboldalon⁷⁸. Ezeket a koncepciókat az alábbi ábra mutatja be leegyszerűsítve.

Forrás: saját készítésű

Van, ahol a korábbi, Mao Ce-tung ún. *dang'an* rendszerével vannak párhuzamot, ahol a megfigyeléssel kinyert adatokat kizárólag a felsőbb vezetés ismerhette meg, azzal a különbségtétellel, hogy ezeket közzé is teszik⁹. Végül van, aki egy csoportba veszi a kínai SCS-t a hasonló adatésséggel működő indiai Aadhaar rendszerrel, hogy aztán a demokráciát temessék¹⁰. Mindezek alapján azt a nem meglepő tény sugallják ezek az újságcikkek és tanulmányok, hogy Kína igenis egy autoriter, emberi jogokat nem tisztelő állam. Ez a kijelentés amennyire igaz, annyira nem mond semmit a kínai államról és az SCS-ről; az egyes emberi jogi jogsértések leírásán túl gyakorlatilag egyáltalán nem vállalkoznak arra, hogy a mögöttük

⁷ Ugyan lényegesen eltérő működéssel és célból, de valóban létezik ilyen feketelista, bár a tanulmányban az ezt alátámasztó link egyébként nem elérhető. Másfelől a negatív politikai véleménynyilvánításokat valóban szankcionálják, bár a kreditrendszerrel jóval súlyosabb szankciókkal, amit az irányelv egyébként nem tárgyal.

⁸ ARSÉNE, 2018

⁹ CHORZEMPA et. al., 2018, 2

¹⁰ DIAB, 2017

húzódó, kizárólag helyi tendenciákat is megvizsgálják. Éppen ezért úgy gondolom, a fenti források sok helyen rosszul értelmezik az SCS-t, így például egyes, kizárólag a magánszektorban működő, az állampolgárok kifejezett beleegyezésével működő pontrendszerek sajátosságait a közszektorra és a kínai államra tekintettel mintegy kiterjesztően értelmezik. Másfelől az alább részletezendő ujgur helyzet tekintetében sokkal súlyosabb jogsértések is megtörténtek a kínai állam részéről.

Korábbi munkámban jómagam is hasonlóan írtam le az SCS-t az előbbi források alapján¹¹, miszerint ez egy Big Data elemzési technikán alapuló rendszer, amely például a 400 millió felhasználóval rendelkező Alibaba vagy a 850 milliós WeChat és hasonló weboldalak, közösségi médiák adatbázisát használja fel a kreditértékek kiszámolásához, és az így kiszámolt értékek alapján alkalmaznak jogkövetkezményeket a kínai bíróságok. Több cikk alapján számoltam be arról, hogy a kínai Legfelsőbb Népbíróság ennek következményeként több millió ember utazáshoz való jogát vonta meg¹². A fenti források azonban nem veszik figyelembe, hogy Kínában egy jogszabály tényleges gyakorlatba ültetése jóval nehezkesebb, mint például egy európai államban. Ennek oka egyrészt Kína példátlan népessége és területi kiterjedése, másrészt a kínai jogi kultúra évezredek óta tartó, majdnem teljes hiánya, harmadrészt az SCS ambiciózus és szinte minden jogágot átfogó szabályozási módszere.

1.2. TERMINOLÓGIA, FORDÍTÁSI NEHÉZSÉGEK

Ezeknek a forrásoknak talán a legnagyobb tévedése az, hogy *egy, egységes* társadalmi kreditrendszer létezését feltételezik, holott Kínában, ahogy az irányelv egyébként saját maga is hangoztatja, még egyáltalán nem adták az ehhez szükséges technológiai és jogszabályi feltételek. Bár az angol fordítás is az „*a social credit system*” kifejezést használja egyes számban, a jogalapjául szolgáló irányelv egy olyan hatályos jogszabály, amely ugyan előírja az alacsonyabb szintű szerveknek a végrehajtást, annak módját azonban rájuk bízta, hasonlóan az uniós irányelvek működési elvéhez.¹³ Ez a jogtechnikai megoldás oda vezetett, hogy Kína egyes államigazgatási¹⁴ egységeiben, gazdasági ágazatokban teljesen eltérő rendszereket használnak más-más gyakorlati célokra, sőt egyes autonóm területeken nem is az SCS, hanem jóval szigorúbb rendszer érvényesül.¹⁵ A helyzetet bonyolítja, hogy az államilag létrehozott és a

---

¹¹ SZIKSZAI, 2019/A, 21-23, SZIKSZAI, 2019/B, 262-263

¹² HATTON, 2015, MEISSNER, 2017, BOTSMAN, 2017, CARNEY, 2018

¹³ Ezért fordítottam a „*Planning Outline*”-t irányelvnek.

¹⁴ A korábbi magyar szocialista terminológiának megfelelően nem közigazgatási, hanem államigazgatási rendszerről érdemes beszélni Kínával kapcsolatban.

¹⁵ Ld. jelen dolgozat ujgurokról szóló fejezetét.

magánszféra által kitermelt értékelési rendszereket is társadalmi kreditrendszernek nevezik, valamint maguk a kínai nagyvállalatok java része is vagy állami kézben van, vagy párttagok tulajdonában állnak, így igen nehéz élesen elválasztani a köz- és a magánszektor. Ennek következtében az SCS alrendszerait a következő szempontok szerint tudjuk csoportosítani: az SCS irányelven túlmenően egyrészt jogterületenként viszonylag jól megragadható, különböző nyilvántartásokról beszélhetünk, amelyek saját, szektorális szabályozással is rendelkeznek, másrészt az egyes közigazgatási, önkormányzati egységek is eltérő módszereket alkalmaznak a végrehajtásra, végül ezektől teljesen függetlenül, mintegy magánkezdeményezésre is létrejöttek különböző értékelési rendszerek. Ezeket a 3. fejezet keretében külön-külön fogom tárgyalni.

Fontos kiemelni, hogy az SCS elnevezésének angol fordítása sem teljesen fedí az eredeti kínai kifejezés jelentéstartományát, hiszen a „*credit*” szóval nem egy háromjegyű pontszámra utalnak. Célszerűbb a szó ritkábban használt angol jelentését elővenni, amely bizalmat, egyenességet, hitelességet fejez ki, míg a magyar *kredit* szavunk ehhez képest sokkal inkább lecsupaszított értelemmel bír. Ennek a nehézségnek az oka, hogy az eredeti kínai *shehui xinyong*¹⁶, „társadalmi szintű őszinteség” fogalma már Konfuciusz óta él a kínai államelméletben, így Kínában nincs egységes fogalma vagy értelmezése, főleg nem jogszabályi definíciója. Egyes források ennek igen nagy kulturális jelentőséget is tulajdonítanak, egészen konfuciánus elemekre vezetik vissza a bizalom jelentését az eredeti, kínai fogalmon keresztül¹⁷. A *rendszer* szó tekintetében az irányelv fordítója, CREEMERS is kiemelte 2018-as kutatásában, hogy a fordítás egyelőre nem egy kiterjedt technológiai hálózatra utal, hanem egy újabb kormányzási formára, mivel ekkora embertömeg és terület esetében eleve elképzelhetetlen lenne egy ekkora volumenű technológia központosított formában¹⁸.

Az irányelvből végül kitűnik az is, hogy egyáltalán nem alkalmaznak egységes, háromszámjegyű kreditértékelést az állampolgárokra, és Big Data alapú technológiát sem használnak fel erre a célra. Ennél eleve több és árnyaltabb rendszereket kívánnak kialakítani gazdasági ágazattól és államigazgatási egységtől függően, sok esetben pusztán feketelisták alkalmazásával. Értelmezésem szerint tehát érdemes a társadalom tagjainak „hitelesítéseként” felfogni az SCS-t a kínai jogalkotás szemszögéből. Mindezek fényében a társadalmi kreditrendszert társadalmi szintű kulturális jelenségnek is tekinthetjük, amelynek célja jogi és

---

¹⁶ A kínai kifejezéseket a nemzetközileg elfogadott *pinyin* átírásban használom, magyar kiejtésüket ld. a dolgozat végén.

¹⁷ CHORZEMPA et. al., 2018, 1

¹⁸ CREEMERS, 2018

etikai normák kikényszerítése egyaránt, amelyet értékelési rendszerek és feketelisták alkalmazásával kívánnak elérni. Ezek fényében célszerűbbnek látom a *társadalmi értékelési rendszerek* elnevezést használni az SCS-re a szakirodalomban elterjedt „kreditrendszer” helyett, hiszen ez világít rá jobban az értelmére.

Hogyan kell tehát ezt a rendszert értelmeznünk? Valóban ellenpéldáról, orwelli disztópiáról van szó, ahogy általában a diktatúrákat címkézik, vagy egyszerűen a Kína gazdasági és jogi fejlődés egyik természetes lépcsőjéről? Ténylegesen súlyosan érintik az alábbi rendelkezések a kínai állampolgárokat, vagy ez pusztán a felszínes értelmezések következtetése, esetleg csak egyes régiókat érint súlyosabban? Ha pedig nem, értelmezhető-e ez a rendszer modellként esetleg más országok számára is, vagy kell-e nekünk ettől itt, az Unióban vagy akár Magyarországon tartanunk? Célom, hogy a dolgozatommal választ adjak ezekre a kérdésekre.

2. AZ SCS TÖRTÉNETI KIALAKULÁSA

2.1. TÖRTÉNELMI ÉS GAZDASÁGI HÁTTÉR

A fenti médiaértesülések és tanulmányok alapján megállapítható, hogy bár Kína egy elnyomó, diktatórikus államnak tekinthető, és az SCS-re bizonyos esetekben valóban megállnak a démonizáló, orwelli értelmezések. Mégis, a konkrét jogszabályok alapján az a benyomás alakult ki, hogy ez a rendszer eredetileg nem azért jött létre, hogy elnyomják vele az embereket, legalábbis ami az ún. Belső-Kínát illeti, ahol az etnikai kínaiak majdnem egésze él¹⁹. Mindezek megértéséhez elengedhetetlen bizonyos mértékű történeti-gazdasági vizsgálódás is.

A Kínai Császárság kétezer éven keresztül egészen 1911-es bukásáig nem sokat hallatott magáról, annak ellenére, hogy ezen időszakban szinte végig a világ egyik legfejlettebb országa volt kulturális és technológiai értelemben is²⁰. A 19. századi ópiumháborúktól kezdődően modern történelmét súlyos katonai vereségek, lázadások, éhínségek sora követte, ekkor került az ország félgymarmati sorba, majd számos átmeneti kormány és elbukott alkotmányozási törekvés után, katonai konfliktusok következményeként 1949-ben létrejött a Kínai Népköztársaság, méghozzá Mao Ce-tung és kommunista pártjának irányításával²¹. Ezt követően lényegében az ország újra eltűnt a világ szeme elől, az ENSZ is csak 1971-ben ismerte el a Népköztársaságot kifejezetten Kínának, azonban Mao 1976-os haláláig továbbra is csak a távoli, hozzáférhetetlen Kínaként maradt a köztudatban ez az ország.

1978-ban *Deng Xiaoping* hatalomra jutásával meghirdették a *reform és nyitás* politikáját, megkezdtek a gazdaság liberalizációját, engedélyezték kisebb magánvállalkozások megalapítását, majd 1984-ben autonómiát is kaptak, eltörölték az árkorlátozások nagy részét, végül megnyitották a nagyobb partmenti városokat a külföldi befektetők számára is. Az ilyen intézkedéseket követően Kína átállt a piacgazdaság fejlődési pályájára, majd az így meginduló gazdasági növekedés eredményeként ma már a világ második legnagyobb gazdasági erejéről beszélhetünk az Egyesült Államok után. Mindeközben a pártvezetés képes volt megőrizni saját pozícióját annak ellenére, hogy 1989-ben erős rendszerváltási igények támadtak ebben az

---

¹⁹ Tibet és Hszincsiang tekintetében valójában jóval keményebb eszközökkel sanyargatnak kisebbségeket, utóbbinak alább külön fejezetet szenteltem.

²⁰ Ennek oka az ország tartós izolacionista politikája, valamint a konfucianus kínai kultúra fölényének alap gondolata. Maga az ország neve is *Középső Királyság*ot jelent egyes értelmezések szerint, a nyugati gyarmatosítók megjelenéséig tehát ténylegesen a világ közepének tekintették az országot.

²¹ Ezen időszakról és a Népköztársaság kezdeti időszakáról ld. GERNET, 2005, 453-505. Maga a militáris győzelem egyébként általában elegendő legitimitáció volt a kínai történelem minden korszakában.

országban is, amelyet a hírhedt Tienanmen-téri vérengzéssel fojtottak el²². A korábbi, meglehetősen autoriter vezetők helyét végül 1997-től kezdődően egy új, technokrata elit váltotta fel békés folyamatok következtében, amely a társadalmi problémákat már többnyire adminisztratív szabályozási mechanizmusokkal és igazgatáspolitikai váltásokkal kívánta megoldani²³. Az ország élén 2012 óta *Xi Jinping* áll, aki párttitkárként és de iure elnökként állam- és kormányfőnek is tekinthető²⁴. Széles jogköre ugyan sérti többek között a hatalmi ágak elválasztásának elvét²⁵, mindenesetre a kínai alkotmány folyamatos módosításával legalább a jogállamiság látszatát igyekeznek fenntartani, még ha általában sikertelenül is. Ennek folyományaként alakult ki az a furcsa képlet, amelynek politikai oldala a régi, szocialista, belterjes politikai rendszer, gazdasági oldala azonban a szabadpiac irányába kíván fejlődni, amely kifelé egyre nyitottabb, és egyre több és több nyugati jogi megoldást kíván alkalmazni új piaci viszonyaira.

Az eredmény tehát meglepően látványos, átlagosan évi 9,5%-os GDP növekedéséről számolnak be az 1979-ben ténylegesen megkezdett nagy nyitás és 2018 között, amelyet a világtörténelem legnagyobb fenntartható gazdasági fejlődéseként tartanak számon²⁶. Legújabb gazdasági fejlesztései közé tartoznak a 250-350 kilométer per órával közlekedő, nagysebességű vonatok, a Huawei fejlesztésével készül az 5G hálózat, de céljaik között szerepel a Big Data elemzések fejlesztése és ezzel összefüggésben az AI is²⁷. Jelenleg az SCS irányelve mellett kiemelendő még a *Made in China 2025* tíz éves terve is, amelynek célja tíz gyártószektor fejlesztése az állami tulajdonú vállalatokon keresztül. MORRISON gazdasági elemzésében azonban kitér arra is, hogy a fejlődést nem elsősorban a természetes piaci erők, hanem a kormányzati „kapcsolatok” határozzák meg, amely csak úgy valósulhat meg, ha a jogállami elvek nem vagy csak korlátozottan érvényesülnek, így tehát a korrupció példátlan méreteket ölt

---

²² Amelynek a felemlegetését máig igen súlyos szankciókkal sújtják, ennek például az SCS feketelistái csak egy igen kis részét képezik. A pekingi tüntetést a kínai állam a hadsereg segítségével fojtotta el, becslések szerint legalább több százan haltak meg, mások szerint több ezren is, főként egyetemisták.

²³ HIRN, 2006, 22-23

²⁴ Érdekeség, hogy neki is sajátos személyi kultusza van, politikai beszédeinek 500 oldalas gyűjteménye magyar fordításban is kapható (JINPING, 2017).

²⁵ Amit a kínai alkotmány 3. §-a egyébként deklarálni, ld. KOI, 2015, in: SALÁT 71-72.

²⁶ Bár a fenntarthatóság részéről vitatható, hiszen a növekedés üteme évek óta csökken, valamint Kína híres arról, hogy figyelmen kívül hagyja a környezetvédelmi egyezményeket is (MORRISON, 2019).

²⁷ Igaz, egyes beszámolók szerint már-már a nagyfokú állami beavatkozással járó ipari fejlesztések sérthetik a WTO szabályait is, ld. *2018 Report to Congress on China's WTO Compliance a Made in China 2025* projektről, 71-72. Másfelől a technológiai fejlődés olyan szintű plagizálásnak is köszönhető, hogy azt már maga az SCS irányelve is problémaként nevesíti.

az országban²⁸. Ennek eredménye, hogy *Xi Jinping* korrupcióellenes kampányt hirdetett meg nem sokkal hatalomra jutása után 2013-ban²⁹.

Más szerző abból indult ki, hogy az ilyen mértékű gazdasági fejlődés következtében előtérbe kerül az individualizmus³⁰. GROSSI például Alexis de Tocqueville individualizmus-konceptióját vetíti a kínaiakra, amikor arról beszél, hogyan változott meg a kínai egyének felfogása a piacgazdaság hozta fejlődés hatására³¹. Tocqueville fogalma szerint az individualizmus „egy nyugodt, meghatározott érzés, amely minden polgárt arra rendel, hogy elszigetelje magát társainak tömegétől és visszahúzódjon családjá és barátai körébe; ezt a kis társadalmat saját ízlése szerint alakítja, és boldogan hagyja hátra a szélesebb társadalmat, hogy az csak vigyázzon magára”.³² Ezzel állítja szembe a kínai filozófiai gondolkodást, amely hangsúlyozza, hogy az egyén hatalma abból származik, hogy mennyire van összhangban, harmóniában a hatalom külső forrásaival. Így tehát a kínai társadalom az egyént egy nagyobb egység részének tekinti, legyen szó családról, társadalomról, politikáról vagy a kozmikus egészeiről. Ez a felfogás is magyarázatot adhat az SCS ideológiai igényére.

Mindez tehát arra világít rá, hogy a kínai állam- és magánszektor igen erősen összefonódik, valamint arra következtethetünk, hogy kialakult egy *bizalmi válság* a kínai bürokráciával szemben a legfelsőbb vezetés, valamint vélhetőleg a lakosság körében is, amelynek megoldására átfogó szabályozásra volt szükség.

2.2. KORÁBBI TÁRSADALMI ÉRTÉKELÉSI RENDSZEREK KÍNÁBAN

Erre a társadalmi igényre válaszolva a 2002-es pártplénumon már elkezdik emlegetni egy *társadalmi értékelési rendszer* igényét, majd ezt követően a Kínai Népbank már el is kezdett egy nyilvántartást létrehozni a milliárdos állam pénzügyi tranzakcióiról. Ezzel azonban az volt a „probléma”, hogy akkoriban Kínában még aránylag kevés embernek volt bankszámlája, 2012-re még csak 280 millió emberről és 8,8 millió cégről volt nyilvántartásuk, tehát elég alacsony lefedettségű nyilvántartást alkalmazott³³.

---

²⁸ Ezzel kapcsolatos jelenség, hogy komplett városokat építenek tényleges kereslet nélkül, így számos „szellemváros” is található Kínában, gyakorlatilag értéktelen ingatlanokkal. Ld. uo. 35

²⁹ Politikai beszédgyűjteményében is külön fejezetben szól a korrupcióról (JINPING, i.m. 435-454), de az SCS irányelve is több helyen említi ezt a problémát.

³⁰ GROSSI, 2018

³¹ Igaz, Tocqueville eredetileg az amerikai kapitalizmus kialakulását vizsgálta a 19. század elejétől, valójában hasonló tendenciák jelentek meg Kínában is, hiába jelent meg a kapitalizmus náluk 150-200 évvel később.

³² GROSSI, i.m., 9-12

³³ ZHOU, 2012

Ezt követően egyes önkormányzatok is indítottak olyan kezdeményezéseket, amelyeket az SCS és kapcsolódó jogszabályai ma már országos szinten alkalmaznak. *Yichang* város például a „jó városrész”, „jó közösség” címet kezdett adományozni, amelynek mintájára az SCS-ben is több címet, kitüntetést hoztak létre jutalomként. *Suiningban* 2010-ben pedig tényleges kreditrendszert vezettek be, ahol az állampolgárok egy 1000-res értékű kezdőpontszámmal kezdtek, és abból csak veszíteni lehetett mindenféle jogsértésekért, akár ittas vezetésért, adósság vissza nem fizetéséért. Ezek alapján osztályozták a polgárokat, hogy az A-D kategóriák egyikébe kerüljenek, és egy „A” kategóriás polgár sokkal könnyebben jutott állami karrierlehetőségekhez. Ez utóbbi rendszer olyan diszkriminatív és aránytalan volt, hogy maga a kínai állam szüntette meg, mivel már-már a japán megszállás alatti időket idézte a rendkívül szigorú pontrendszerével.

Maradandó ötletet *Zhejiang* tartományban tudtak alkotni még 2007-ben, ahol a közalkalmazottakra és egyes, államilag ellenőrzött szakmához kezdtek különböző értékelési szempontokat felállítani. A szakmánkénti és a gazdasági szektorok által történő tagolás felfedezhető az SCS irányelvének struktúrájában is. Végül a 2014-es SCS irányelv közvetlen törvényi előzményének tekinthető a Polgári Perrendtartás 2012-es módosítása, amiben előírták, hogy aki nem teljesíti a bírósági döntésből származó kötelezettségeket, azokat a bíróság eltilthatja az országból való kiutazástól, ún. *megbízhatósági nyilvántartásukban* egy bejegyzést hoznak létre és az ilyen személyek nevét hírközlés útján és a közösségi médiában is nyilvánossá teszik. Ez a törvényi megoldás került részletesebb kidolgozásra az Egységes Büntetőrendszerről szóló jogszabályban³⁴.

---

³⁴ CREEMERS, 2018

3. A KÍNAI TÁRSADALMI ÉRTÉKELÉSI RENDSZEREK TÖRVÉNYKEZÉSI PROGRAMJA

3.1. AZ SCS IRÁNYELV ELEMZÉSE

3.1.1. A dokumentum kínai jogrendszerben betöltött helye

Az SCS irányelvet átfogó szakirodalom híján ordo legalis, a jogszabály adta sorrendben mutatom be a legfontosabb részeket, viszont ezt megelőzően célszerű elhelyezni az irányelvet a kínai jogforrási hierarchiában. Mint már utaltam rá, a jogszabályt elsősorban irányelvként értelmezem, azonban ez még mit sem árul el a jogrendszerben betöltött szerepéről. Magát a jogrendszert eleve úgy írják le, mint a hagyományos kínai kulturális és a szovjet modell sajátos egyedét, amelyet a közelmúltban a kontinentális jogcsalád felé kezdett el közeledni – mindez szintén nem könnyíti meg helyzetünket³⁵. Az mindenesetre leszögezhető, hogy hasonlóan a volt magyar szocialista jogrendhez, egyfajta „kettős hatalommal” találkozhatunk itt is, tehát van hatalma az alkotmányban nevesített államigazgatási szerveknek is, azonban a gyakorlatban leginkább a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága irányít párthatározatokkal³⁶. Ilyen párthatározattal nyilvánították az irányelvet öt éves tervnek is, ezáltal elnyerve politikai súlyát is, amire a preambulumban hivatkozik is a jogszabály.

Természetesen ettől függetlenül a kínai alkotmány alapján létezik kínai jogforrási hierarchia is, amely igen hasonló bármely kontinentális jogrendszeréhez: 1. alkotmány, 2. törvények, amelyeket az Országos Népi Gyűlés és annak Állandó Bizottsága³⁷ alkot, 3. *államtanácsi, államigazgatási jellegű rendeletek*, 4. miniszteri rendeletek 5. helyi államigazgatási szervek rendeletei³⁸. Az SCS irányelv a harmadik kategóriába tartozik, az Államtanács alkotja, amelyet az alkotmány 85. §-a Kína végrehajtó hatalmaként és a legmagasabb szintű államigazgatási szervként definiálja. A 89. § (5) bekezdés e szerv hatáskörébe utalja a nemzetgazdasági és társadalomfejlesztési tervek kidolgozását és végrehajtását, így tehát látható, hogy ezen a szinten indult meg e programterv megalkotása. Az ilyen tervek ellenőrzését és jóváhagyását a 67. § (5) bekezdés alapján az Országos Népi Gyűlés Állandó Bizottsága végzi el, amennyiben az nem ütközik az alkotmánnyal vagy más törvénnyel.

---

³⁵ LIU, 2017

³⁶ KOI, 2015, in: SALÁT, 2015, 72

³⁷ A kettő együtt a törvényhozó hatalom. Míg a 2900 fős ONGY mint parlament csak a legfontosabb kérdésekről dönt, addig az alacsonyabb létszámmal működő Állandó Bizottság már sokkal részletesebb ügyekben foglal állást.

³⁸ VARGA, 2015, in: SALÁT, 2015, 166-200

Egy ilyen terv alapján végül a jogforrási hierarchia minden szintjén törvényeket és rendeleteket hoznak, amely igen tág teret hagy az egyes szakkérdésekben.

Tehát nincs szó arról, hogy konkrét, kikényszeríthető és bíróság előtt hivatkozható jogszabályhelyeket tartalmazna a dokumentum, hiszen a jogszabály címzettjei, ahogy azt már a legelején kifejezésre juttatja, a tartományok és autonóm területek önkormányzati szervei, valamint az Államtanács minisztériumai, bizottságai és egyéb szervei. Ezt támasztja alá az a sajátossága is, hogy egyes szakaszait külön nem jelölték, csak kisebb fejezetekre és alfejezetekre tagolták, így az egész szöveg egy hosszabb preambulum hatását kelti,³⁹ amelyet a későbbiekben más jogszabályok fognak kitölteni a jogforrási hierarchia minden szintjén és rendszerében.

Vizsgálható továbbá az SCS alkotmányos alapja is; az alkotmány 1. §-a alapján Kína népi demokratikus diktatúrát megvalósító szocialista állam. A *népi* jelző azért is fontos, mert az eredeti megfogalmazás szerint munkásosztály vezette proletárdiktatúra volt, majd 1982-től e megnevezés módosításával arra kívántak utalni, hogy a *népbe* beletartozik a vagyonosabb vállalkozó réteg, a *burzsoázia* is,⁴⁰ ezzel kifejezték a piacgazdaság összes résztvevője számára a védelem szándékát. Ebben a megközelítésben már nem meglepő, amikor a 15. § deklarálja, hogy az állam szocialista piacgazdaságot működtet, majd ugyanitt azzal folytatja, hogy a társadalmi-gazdasági rend megzavarását egyéb törvények tiltják. Bár Kínában érdemi alkotmánybíráskodás nincs és magának az alkotmánynak is inkább szimbolikus jelentősége van, értelmezésem szerint ez a SCS alkotmányos alapjának is tekinthető, mivel az SCS-nek éppen az a célja, hogy az utóbbi pár évtizedben kialakult piacgazdasági viszonyokat stabilizálja egy továbbra is autoriter rendszer keretein belül.

3.1.2. A dokumentumról

A preambulum általános, kissé ideológiával átszőtt célkitűzéseit követően, az irányelv I. fejezetében az SCS megalkotásának ideológiai alapjait fekteti le. Ennek körében bemutatja, milyen szintre jutott el a rendszer 2014-re: minisztériumok közötti konferenciákat hoztak létre a rendszer kialakítása érdekében, egységesített nemzeti pénzügyi információkat tartalmazó adatbázist alakítottak ki⁴¹, ezen belül külön rendszert a kisvállalkozásoknak, valamint a mindezt „legitimáló” propagandatevékenységet fejtettek ki a lakosság körében⁴². Az irányelv egyúttal

---

³⁹ Emiatt persze jóval nehezebb hivatkozni is belőle.

⁴⁰ HIRN, 2006, 39

⁴¹ Ld. az Egységes Büntetőrendszert alább.

⁴² I. fejezet (1) alfejezet 1. bek.

közli a társadalmi értékelési rendszerek nehézségeit, valamint azokat a társadalmi problémákat, amelyeket még a rendszer még nem volt képes megoldani. Ebből számomra az szűrhető le, hogy az SCS meglévő kínai társadalmi igényekre kíván választ adni, mivel a közelmúltban kialakult, a piacgazdaság hozta bizalmi válságra reagál represszív módon, elsősorban a megszegyenítés eszközével, másodsorban kézzelfogható polgári jogias joghátrányokkal azok számára, akik nem követik a rendszer által megkövetelt értékeket, azaz gyakorlatilag a rájuk vonatkozó szabályokat⁴³. Így tehát társadalmi igénynek jelöli meg a tervezet többek között az élelmiszer- és gyógyszerbiztonsági incidenseket, a hamis termékek gyártását, a tömeges mértékű adócsalást, de rámutat például a járványszerű plágiumra is az országon belül.⁴⁴ Továbbá maga a dokumentum kiemeli a rendszer hiányosságait is, kijelenti, hogy még közel sem áll készen az SCS, amely átfogóan vizsgálná az egész társadalmat, a kreditnyilvántartás adatai még egyáltalán nem teljeseek, a bizalom megtartását a rendszer még nem tudja eléggé sem jutalmazni, sem büntetni, de a kínai alapjogi helyzethez képest meglepően progresszív módon még azt is saját rovására írja az irányelv, hogy a kreditinformációk alanyainak jogai és érdekei nem biztosítottak eléggé. Összességében tehát ez a 2014-es irányelv egyáltalán nem tekinti hatékonynak az akkoriban fennálló mechanizmusokat, így a továbbiakban azt a célt tűzi ki, hogy négy területen 2020-ra megalkossa azokat a jogszabályokat, és létrehozza azon felügyelő szerveket, amelyek választ képesek adni ezekre az igényekre. Ez a négy terület a következő: államügyek, gazdasági élet, társadalmi élet és a bírósági rendszer.

A II. fejezet ezen felosztás szerint tagolódik tovább, és az államügyekkel kezdi az (1) alfejezetben. Itt a jogszabály államügyek megbízhatósága kapcsán több helyen megemlíti az őszinte kormányzás szükségességét. Ennek megalapozására több eszközt is felsorol, például a „kormányügyek nyitottságának előmozdítását”, amelyet információszabadság iránti igényként tudok értelmezni. Kiemeli a nemzeti információbiztonság és az üzleti titok mellett fennálló érdekeket is, és ami a leginkább meglepő, az egyéni szintű *privacy* igényét is, amely a kínai jogi kultúrában sosem kapott túl nagy hangsúlyt,⁴⁵ de a nép által elvégzett ellenőrzési követelményt is előtérbe helyezi. Másfelől kiemeli a joggal kapcsolatos statisztikák elkészítésének fontosságát is,⁴⁶ amely úgy gondolom, rávilágít arra, hogy máig nehézségekkel

---

⁴³ JINWOO 2017-es tanulmányát egy taxisofőr beszámolójára alapozza, miszerint közlekedési szabálysértés vagy akár egy dudálás miatt is nyilvánossá tehetik a nevét egy elektronikus felületen Sanghajban, aminek célja a pusztán megszegyenítés. Sanghaj a már-már abszurd rendszeres megfigyelésről kezd elhíresülni a médiában is, például egy négysávos út felé 36 megfigyelő kamerát helyeztek egymás mellé közlekedési szabálysértések kiszűrésére (HORVÁTH, 2013).

⁴⁴ Amik azért hazánkban is problémát okozhatnak, gondoljunk csak az AliExpressen rendelt árukra.

⁴⁵ II. fejezet, (1) alfejezet 2. bek. Persze más lapra tartozik, hogy ezek kikényszerítésének módjára már nem utal a jogszabály.

⁴⁶ II. (1) 4. bek.

küszködik a kínai jogi kutatás még hazai porondon is. A leginkább „kreditrendszer jellegű” rendelkezés e téren a köztisztviselők személyes kreditinformációjáról, és nem pontszámáról szól, amely a köztisztviselő írásbeli beszámolóján, évvértékelőin alapszik, amin keresztül felméri például a szavahihetőségét vagy megbízható eljárás módját, negatívumként pedig jogsértések vagy szakmai előírások megsértése szerepelhet, amely további előrelépés és egyéb jutalmak tekintetében bír jelentőséggel. Véleményem szerint itt pusztán egy jogalkotói igény mutatkozik meg nyugati jellegű közigazgatási normák átvételére.

A (2) alfejezet már sokkal szerteágazóbb, a gazdasági megbízhatóság tekintetében az egyes gazdasági szektorokat veszi számba, így beszél például termelőszektorról, logisztikáról, adózásról, közbeszerzésekről, közlekedésről, e-kereskedelemről, stb., még hozzá jogági elhatárolástól teljesen függetlenül. Ezek között az összekötő kapocs valójában a bizalmi elem, amelynek biztosítására szektoronként eltérő mélységű nyilvántartásokat, más-más célokra felhasználandó feketelistákat és ösztönzőrendszereket kívánnak létrehozni. Így tehát több területen megemlítik a monopóliumok kialakulását mint veszélyforrást, hogy tömegesen nem vagy megtévesztően tüntetnek fel árakat, a csalást pedig szinte minden szektornál megemlítik. Gyakorlatilag minden területen a megoldás egy feketelista létrehozása, valamint az állampolgárok adatainak különböző szempontú rendszerezése gazdasági szektortól függően, lehetőleg több régiót is átívelően. Így például nem is olyan idegen megoldásként vezetik az adócsalókat, a közlekedési bűncselekmények és szabálysértések elkövetőit, azokat, akik tömegközlekedésen követnek el valamilyen szabálysértést, legyen az akár közúti, vasúti, vízi vagy légi eszköz. A lényeg minden szektornál az, hogy azokra létrehozzanak egy-egy adatbázist, amelyet az ország bármely területén tudnak alkalmazni valamilyen előny adására, legyen szó akár egy vállalatról egy közbeszerzés terén, vagy a feketelistákon lévőkre minél több fajta szankciót tudjanak alkalmazni. E-kereskedelem terén e célból támogatják az olyan felületeket, ahol a valódi név használatának tényleges ellenőrzését elvégzik, és a felhasználók valós időben értékelhetik egymást⁴⁷. Ezt a módszert igyekeznek kiterjeszteni egyes, kifejezetten piacgazdaságban megjelenő szakmákra is, akár ügyvédekre, közjegyzőkre, könyvelőkre, brókerekre is.⁴⁸

A (3) alfejezet már *társas kapcsolatokat* is szabályozási tárgykörébe veszi⁴⁹ már inkább paternalista módon. Itt kerül tisztázásra, hogy az SCS végső célként nem egy technikai

---

⁴⁷ Mindezekhez nem kell messzire mennünk, hasonló mechanizmusokkal működik egy Ebay, Amazon vagy Oszkár is.

⁴⁸ II. (3) alfejezet 11. bek.

⁴⁹ II. (3) 1. bek.

rendszert, hanem egy erkölcsi értéket hordozó társadalmi formát kíván létrehozni, és erkölcsileg erősen színezett területeken is hatni kíván. Például az egészségügy⁵⁰ terén alapítványi gyűjtést szerveznek a megbízhatónak minősített kórházaknak, míg a megvesztegetett vagy a betegeket kivételezve kezelő egészségügyi dolgozóknak szankciók előírását helyezi kilátásba. Számtalan más problémánál szintén a feketelistát látják a megfelelő megoldásnak, legyen szó akár szociális gondozók visszaélésszerű tevékenységéről, szociális támogatások rosszhiszemű megigényléséről, de akár munkáltatók is ilyen listára kerülhetnek elmaradt munkabérek esetén. A sort nagyjából egy tucatnyi ilyen terület zárja, amely hasonló módszerekkel operál, azonban itt már sokkal inkább érzékelhető az SCS kulturális jelentősége is.

Végezetül a (4) alfejezet a bíráskodásban elérendő célokat fejtegeti, kevésbé világos módon. Kifejezetten a bíróságokról az információáramlás szükségességét emeli ki, vélhetően azért, mert a bírói gyakorlat egyáltalán nem egységes az egyébként is hatalmas kiterjedésű Kínában, valamint így kívánják majd összekapcsolni a kreditnyilvántartásokat is, hogy segítse a bírói jogalkalmazást⁵¹. Emellett szól az ügyészi és rendőri szervek működésének átláthatóságáról is a szükséges mértékben⁵². Innen a legérdekesebb, hogy a bírósági végrehajtás reformját rendelik el, mivel nem tudja elvégezni azt a feladatát, hogy a törvényeket ténylegesen betartsák, és a törvénszegőket valóban megbüntessék, ezáltal megvalósuljon a törvény előtti egyenlőség is. Ez utóbbihoz hozzátartozik, hogy Kínában a bírósági ítéletek végre nem hajthatósága egyáltalán nem új jelenség és jogfelfogásukkal is párhuzamba hozható. Ezen jelenségeket a továbbiakban tárgyalni fogom.

A fentiek biztosítására azonban a III. fejezet már radikálisabb eszközöket is megenged. Először is az előbbieken lefektetett *sincerity* kultúráját teljes körű propagandában kívánják terjeszteni programjelleggel. Ezen elvárásokat tekinti egyben a karrier egyetlen lehetséges előmenetelének, és akár erőszakkal is kikényszeríthető. Mindezekhez természetesen nemzeti ünnepeket is társít, valamint különböző oktatásokat is szervez a kínai állam⁵³. A további, IV. és V. fejezetekben az irányelv a szektorális adatbázisok kiépítésének technikai feltételeivel foglalkozik, majd kiemeli a konkrét ösztönző mechanizmusok kifejlesztését, amelyekkel elérik, hogy a megbízható személyek azok is maradjanak, a megbízhatatlanokat pedig megbüntessék.

---

⁵⁰ II. (3) 2. bek.

⁵¹ Erre példa lehet, hogy az egyszerűbb ügyeknél bevezették a video chaten keresztüli bíráskodást, valamint egyes ítéleteket a legnépszerűbb kínai közösségi médián, a WeChaten hirdetik ki (WANG, 2019).

⁵² II. (4) alfejezet 3-4. bek.

⁵³ Ennek tragikus következményei valójában nem a kínaiakon, hanem az ott élő kisebbségeken, például az ujgurokon csapódnak le – ld. jelen dolgozat 4. fejezetét.

Ez utóbbit az Egységes Büntetőrendszer szabályozza részletesebben. Az ötödik, és egyben utolsó fejezet végül felhívja az illetékes szerveket a végrehajtásra és a folyamatos egyeztetésre.

Ebből az irányelvből számomra az tűnik ki, hogy valóban súlyos társadalmi igényekre kíván válaszolni, amelyek egyébként léteznek nyugaton és valójában bármely piacgazdaságra épülő államban, bár nem ilyen markáns formában. Azonban az SCS szövegezése nem feltétlenül egy diktatórikus állam propagandisztikus céllal megírt beszámolójának hatását kelti, épp ellenkezőleg: megfogalmazzák a legizmus igényét több olyan területen is, ahol éppen diktatórikus eszközökkel lehetetlen fejlődést elérni, és ezekkel elsősorban olyan döntéseket kívánnak kikényszeríteni majd, amelyeket egyéb módon nem voltak képesek. Ennek egyik oka, hogy a bíróságok végrehajtók nem képesek hatékonyan működni, a másik pedig, hogy a kínai jogfelfogás számos ponton ütközik az egyébként már átvett nyugati jogintézményekkel. Ezen kérdéskörökkel lentebb foglalkozok még.

3.2. AZ EGYSÉGES BÜNTETŐRENDSZER

3.2.1. Alapelvei

A fenti irányelv az SCS indítókulcsa, míg az ún. Egységes Büntetőrendszer (angol: *Joint Punishment System*) a rendszer motorja, aminek 2016-tól külön jogszabálya van⁵⁴. Mint láthattuk, az SCS irányelv lefektette egy olyan rendszer alapjait, amely az őszinte és megbízható embereket jutalmazza, míg a megbízhatatlan magatartásokat szankciókkal sújtja. Ez az Egységes Büntetőrendszerben már alapelveként jelenik meg, viszont, ahogy neve is utal rá, jutalmakat szinte egyáltalán nem sorol fel, csak szankciókat, így némiképp homályos, hogyan mutatkozik meg a kreditrendszer ösztönző jellege a büntetéseken túl. Ez a probléma egyébként nemcsak ebben a jogszabályban ütközik ki, egyes források szerint szándékosan nem átlátható módon szabályozták a jutalmak rendszerét, amelyek rendszerint csak egy-egy szakmán belül érvényesülnek vagy teljes mértékben névlegesek, és címekben, kitüntetésekben nyilvánulnak meg⁵⁵. Ez alapján tudunk tehát „piroslistákat”, és feketelistákat megkülönböztetni, attól függően, hogy az SCS szerint helyesen, azaz őszintén, megbízhatóan jártunk el, vagy éppen ellenkezőleg, megbízhatatlannak, büntetés hatálya alatt állónak tekinti a jogalanyokat.

---

⁵⁴ Ld., JPS irányelv

⁵⁵ ENGELMANN et. al., 2019, 7. Csak érdekességképp, míg 2018-ban egy év alatt 9 millió embert tiltottak el a vonaton utazástól és 3 milliót a repülőjegy vásárlásától, addig az SCS teljes fennállása alatt mindössze egy-másfél millió ember került ún. piroslistára.

A jogszabály alapelveket lefektető rendelkezése, az I. fejezet (2) szakasza négy ilyen elvet említ, amelyek közül az első a jogszerűség elve, miszerint bármilyen kreditnyilvántartási tevékenység kizárólag jogszabályi előíráshoz kapcsolódhat. A második következő az információmegosztás elve, amely azt írja elő, hogy minden állami és önkormányzati szerv, civilszervezet és munkaegység között „le kell bontani az információ áramlásának gátjait”, magyarul egy egységes információs rendszer igényével lép fel, mintegy megalapozva az SCS technikai alapjait. Erre épül az egységes büntetés elve, tehát az előbbi módon összehangolt információs rendszerek alapján kell kialakítani az SCS büntetési rendszerét. Ez adja meg egyben a jogalapját is annak, hogy az eredeti jogsértés jellegétől függetlenül szabhassanak ki szankciót: „ha a bizalom egy adott helyen megtörik, bármely másik helyen alkalmazhatóak korlátozások”⁵⁶. Negyedik elvként végül kiemeli, hogy ugyan az állami szervezeteknek vezető szerepe van az SCS koordinálásában, de bármilyen magánkezdeményezést is támogat a rendszer fejlesztésére, ezzel mintegy bevonva a társadalom egészét a jogszabály gyakorlatba ültetésébe.

3.2.2. A kiszabható büntetések tárháza

CREEMERS leírása szerint ez a rendszer elsősorban feketelisták útján működik, és ha valaki felkerül valamely listára, azt az alábbiak szerint különböző szankciókkal sújthatják⁵⁷. Ezeket az Egységes Büntetőrendszer jogszabálya jól elkülöníthető rendszerekben taglal, elhatárolásukat pedig már jól megragadható jogágakra és jogterületekre tekintettel alakították ki a jogszabály II. fejezetében. Ezek közül az első két csoport gyakorlatilag társasági jogi joghátrányokat sorol fel, amelyek jellegükből fakadóan sújthatnak természetes és jogi személyeket is. Társaságokat sújtó szankció lehet például, hogy due diligence vizsgálat során a „bizalom megtörését” külön meg kell jelölni, de megtilthatják biztosítótársaság alapítását, bármilyen értékpapír kibocsátását, de civilszervezet alapításától is el lehet tiltani adott személyt, végül pedig a már létrejött jogi személyektől bármilyen állami támogatást meg lehet vonni, amelyek természetesen komoly gazdasági hátránnyal járnak és adott esetben ellehetetleníthetik egy cég működését is.

A következő csoport már inkább a kifejezetten a természetes személyek ellen irányul, így szankció kiszabása esetén nem válhatnak vezető tisztségvezetővé állami tulajdonú vállalatokban, pénzügyi intézetben vagy civilszervezetben, köztisztviselőkké nem válhatnak, a

---

⁵⁶ JPS irányelv I. fejezet, (2) alfejezet, 3. bekezdés

⁵⁷ CREEMERS, 2018, 13-15

pártba nem léphetnek be, a párttagok előmenetele nehezebb lesz, és végül a hadseregbe sem jelentkezhetnek. Figyelemreméltó az (5) szakasz is, ahol először említi jutalmakat is, azonban ezeknek a megvonását szabályozza csak az irányelv. Ilyen címet bárki kaphat, állami szerv is, így ezek közé tartozik a „civilizált város”, „civilizált munkaegység”, „civilizált háztartás”, „filantróp”, stb. Egy másik csoportban dologi jogi jellegű joghátrányokat fedezhetünk fel, amikor az ingatlanok és állami tulajdonú dolgok feletti rendelkezési jogok korlátozását helyezik kilátásba, amelynek az ingatlanpiacon és mezőgazdasági szempontból kiemelkedő jelentősége lehet, de kiemeli a jogszabály a természeti erőforrások kitermeléséhez szükséges engedély megvonását is.

A (7) szakasz már erősebben korlátozza a személyes szabadságot, főleg itt szerepelnek azok a rendelkezések, amelyek a médiában is visszhangra találtak. Így a megbízhatatlannak minősített személy nem szállhat fel repülőre, elsőosztályú vonatra, hotel- és étteremlátogatása korlátozott, vagy egyszerűen megtiltják adott személynek, hogy külföldre utazzon. Biztosítást nehezebben vehetnek fel, új építkezésbe nem kezdhetnek, felújításba is csak engedéllyel, a luxuskiadásokat mellőzve. Ezek körében a legsúlyosabb büntetés, hogy a szankcióval sújtott személy gyerekei nem járhatnak magasabb tandíjú magániskolákba. Külön szakasz szabályozza azt is, hogy akit már egyszer a bizalom megsértéséért elítéltek, azt még intenzívebben fogják figyelni, amit kiterjesztenek a munkakörnyezetére is a (9) szakaszban, egyben felhatalmazzák a szakszervezetet is a végrehajtásra.

Mіндеzen szankciók abban az értelemben épülnek egymásra, hogy aki felkerül az SCS-nek egy feketelistájára, az csak nagyon nehezen tud lekerülni róla a fokozott megfigyelés miatt, másfelől akár a gyermekek oktatásának korlátozásán is láthatjuk, hogy anyagilag akár generációkra is megbéníthatnak akár egy teljes családot. Az ilyen átfogó szankciókhoz azonban elengedhetetlen egy centralizált adatbázis és egy átfogó feketelista, aminek egységesítéséről a Legfelsőbb Népbíróóság is döntést hozott.⁵⁸ Ez a lista a felsorolt szankciókon túl erőteljes megszegényítő hatással is bír, amely a kínai kultúrában már önmagában súlyos büntetésnek minősül. További érdekessége, hogy a lista figyelembe veszi a végre nem hajtott bírósági és hatósági határozatokat, és ez teszi lehetővé, hogy teljes más jogágban, jogterületen állapítsanak meg joghátrányt, mint ahol a jogsértés eredetileg megtörtént – ezért *egységes* ez a büntetőrendszer.

---

⁵⁸ Teljes neve, A nemzeti Népbíróóságok név- és információk közzétételi listája és tudakozó platform a bizalom megtöréséért elítélt személyekről, JPS irányelv III. fejezet (1) szakasz, a Legfelsőbb Népbíróóság kiadványa, ld. feketelistáról szóló határozat.

3.2.3. Egységes adatbázis és eljárásjogi kérdések

Ez a lista azonban természetesen nem képes minden adatot egy helyen feltüntetni az ország minden állampolgáráról, a IV. fejezet is elsősorban arról beszél, hogy több, már meglévő nyilvántartást kapcsolnak össze, így akár a bünyügyi nyilvántartást, az ingatlannyilvántartást, az ipari és kereskedelmi tevékenységről szóló adatokat, a közlekedési szabálysértések nyilvántartását, a banki tevékenységekről szóló adatokat is szabadon összekapcsolhatja a kínai állam, sőt akár magánvállalkozások adatait is felhasználhatja. A nagyfokú állami adatgyűjtést megkönnyíti, hogy a 2003-as személyi igazolványtörvényben⁵⁹ egységes, életre szóló, 18 számjegyű kódot vezettek be, amelyet az egészségügyben, adóügyben is lehet használni, valamint kötelező biometrikus adatokat is megadni a használatához. Jogi személyeknél is hasonlóan *egy engedély, egy kód* elv érvényesül, így az ő azonosítójuk tartalmazza a közigazgatási- és cégbírósági számot, az adószámot, a társadalombiztosítási azonosítót és a statisztikai nyilvántartási számot is. Az így begyűjtött, egységesen tárolt és kategorizált adatok ugyan a big data elemzési technológiához még nem elégségesek, azonban annyiban már automatikus a rendszer, hogy ha valaki már három feketelistán szerepel, azt a rendszer már automatikusan jelezni fogja egy platformon, és felkerülhet az országos listára, amelyért már az Egységes Büntetőrendszer bármely szankciója alkalmazható.

Eljárásjogi szempontból a rendszer már eleve feltételez egy jogerős bírói határozatot, amelyet nem hajtanak végre. Ebben az esetben a bíróság kibocsát egy figyelmeztetést, hogy amennyiben nem hajtják végre a határozatot, úgy a joghátránnyal sújtott személyt felveszik az országos feketelistára, amelyet 10 napig lehet fellebbezni. Ha a figyelmeztetett személy ezen határidőn belül nem teljesíti kötelezettségét vagy fellebbezést nem tesz, úgy felkerül a listára, és kötelezettségük teljesítése esetén törlik őket a rendszerből, valamint a már így kiszabott joghátrányok hatásait igyekeznek helyreállítani – már amennyire ez lehetséges.

A központi hivatalok, a pénzüzetek, szakszervezetek ilyen módon történő, feketelistás összehangolása útján tehát a közbeszerzések, a versenyeztetési eljárás, a hatósági engedélyek, az állami támogatások, a hitelszerződések és egyes minősítések megszerzése terén a legkülönbébb joghátrányokat szabhatják ki egyébként teljesen más jellegű jogsértő magatartás következményeként. Látható tehát, hogy ezek a szankciók az élet minden területére kiterjednek, valamint más források is alátámasztják, hogy milliós nagyságrendben tiltják el a kínaiakat az utazás lehetőségétől belföldön és külföldön egyaránt⁶⁰.

---

⁵⁹ 2003. évi törvény a Kínai Népköztársaság lakosainak személyazonosító igazolványról

⁶⁰ SHEN, 2018

Véleményem szerint tehát az SCS-ről és az azt gyakorlatba ültető Egységes Büntetőrendszerről elmondható, hogy számszerű kreditpontszám alkalmazása nélkül már most képes látványos eszközökkel betartatni legalább a már meghozott bírósági és hatósági döntéseket. „Hibájaként” az róható fel, hogy a rendszerből teljes mértékben hiányzik a preventív jelleg, mindez tényleges visszatartó erővel nem rendelkezik, mivel olyanokra szabnak ki további büntetéseket, akiket már eleve marasztaltak valamilyen határozattal korábban. Látható, hogy Kínában a piacgazdaságot csak erőteljes állami beavatkozással lehet megvalósítani, hiába adottak az egyébként nyugati mintára megírt polgári- és kereskedelmi jogszabályok, hiába fogadják el sorra a nemzetközi egyezményeket.

3.3. EGYES „ALRENDSZEREK”

3.3.1. Jelenlegi önkormányzati értékelési rendszerek

A jelenleg alkalmazott önkormányzati értékelési rendszerek közül az *Honest Shanghai* program tekinthető a legfejlettebbnek. Sanghajban külön alkalmazáson keresztül meg lehet nézni a helyi cégek kreditnyilvántartását, valamint személyi számmal vagy arcfelismeréssel a természetes személyek is létrehozhatnak egy profilt, amely alapján akár repülőjegyre is kedvezményeket kaphatnak. Ez már csak azért is figyelemre méltó, mert önmagában ennek az alkalmazásnak hátránya nincs, nem tudunk „rossz” pontszámot elérni⁶¹.

Rongcheng város már annyiban érdekesebb, hogy itt újból felbukkan állampolgárok rangsorolása, AAA-tól D-ig 6 kategóriába oszthatják a helyi lakosokat, 1000 pontból tudnak veszíteni, pontot pedig bármilyen jogsértés miatt lehet veszíteni, akár hatósági határozatból, akár szerződéses jogviszonyból származó kötelezettséget sértettek meg. DAUM szerint azonban ennek a gyakorlati jelentősége csekély, egyrészt azért, mert kidolgozatlan, másrészt azért, mert nagyjából ugyanúgy működik, ahogy azt országos hatályú jogszabályokban lefektették. A kidolgozatlanságra az utal, hogy például az AAA és A szint között semmilyen különbség nincs, különösebb előnnyel nem is jár, B szinten pedig már ugyan elkövettünk valamilyen jogsértést, de ennek nincs jelentősebb joghátránya a kreditrendszer szempontjából. A legalsó, 600 pont alatti D szintre azonban bármilyen bűncselekményért le lehet esni, ahol a bíróság dönthet arról, hogy az elítélt nevét közzé tegyék, közügyektől eltiltsák, szakmától vagy üzleti tevékenységtől tiltsák el, stb. Ehhez meglátásom szerint az is hozzátartozik, hogy egy büntetőtörvénykönyv szankciórendszere ezekre a célokra tökéletes lenne, kérdés, hogy egyáltalán ilyen büntetésekkel

---

⁶¹ O'MEARA, 2016

miért egy önkormányzat foglalkozik. DAUM is sok esetben egy egyszerű közlekedési pontrendszerhez hasonlítja az önkormányzati rendszert, azonban felhívja arra is a figyelmet, hogy az egységes nyilvántartásból már sokkal súlyosabb, fentebb már ismertetett jogkövetkezmények is származhatnak.

3.3.2. A magánszektor kezdeményezései

Az SCS és az Egységes Büntetőrendszer irányelve is több helyen utalt arra, hogy bármilyen kisebb, magánkezdeményezésű rendszer, amely az egységes értékelési rendszer megvalósítását elősegítheti, ahhoz hasonló elveken alapján működik, azok a magánrendszerek állam támogatását élvezik.

Erre a legmarkánsabb példa az Alibaba online webáruház által használt Sesame Credit, amely szintén pontszámokkal értékeli az embereket 350-es és 950-es értékek között. Ezt a pontszámot hitelfelvétel, vásárlási szokások, pénzügyi szokások, ígéretek betartására, személyes adatok megadásának hajlama, valamint társas kapcsolatok alapján számolják ki, tehát ha valaki olyanokkal ismerkedik vagy üzletel, akinek már jó pontszáma van, azzal a többi ember is inkább lesz hajlandó üzletelni. Ez mindenesetre egy opt-in rendszer, senkit sem köteleznek a használatára, egyelőre az állam sem támogatja közvetlenül. Adatokat fizetési platformján, az Ant Financial-en tud gyűjteni. Társkeresőjén, a Baihén egyesek a kreditpontjukat is kipoztolják, azonban ennek használata sem kötelező. Előnye lehet, hogy Szingapúrba vagy Schengenbe gyorsított eljárással kaphatnak vízumot, gyorsabban jutnak át a reptereken, hotelnél vagy biciklibérletnél nem vagy alacsonyabb kauciót kell letenniük. A Sesame pont alapján engedtek el kauciót egyes önkormányzatok is. Mindenesetre a bevezetőben idézett médiaértesülésekkel ellentétben ezt a rendszert kizárólag az Alibaba szolgáltatásainak keretében alkalmazzák, és ez is csak előnyökkel járhat, büntetni pedig azért nem képes, mert egy magánvállalkozás kezében van.

4. AZ SCS MINT A KÍNAI JOGFEJLŐDÉS EGY LÉPCSŐJE?

Az SCS-ről szóló jogforrások, tanulmányok olvasása során felmerül a kérdés, hogy egyáltalán mit is jelent mindez a kínai jogfejlődés szempontjából? Kínához képest rendszeridegen jelenségről van szó, amelyet nyugati mintára vettek át, vagy olyat alkotott, amely csak kínai jogi keretek között értelmezhető? Ezen elméleti kérdések vizsgálatához jogelméleti és jogtörténeti előzmények tisztázása szükségeltetik.

Jogtörténeti szempontból érdemes visszatekinteni a császári Kína állam- és jogfelfogására (i.e. 221 – i.u. 1911), ugyanis a jelenlegi Kínai Népköztársaság szellemiségét tekintve is a konfucianus elvek által vezérelt, az ókortól kezdődően virágzó állam örökösének tekinthető. SALÁT és JORDÁN sinológusok az ottani jogfelfogás szemléltetése céljából szembe állítja a konfucianizmust és a legizmust. A Konfuciuszra visszavezetett jogelmélet szerint elsősorban a hagyományos értékrend, „az ember” kormányzásában bíztak, és nem feltétlenül a törvény uralmában, tehát a jog másodlagosságában hittek. Ehhez a filozófiai iskolához hozzátartozik továbbá a társadalom erős hierarchiája, valamint egy igen erős paternalista nézet, amely elsősorban az emberek nevelésével igyekszik megelőzni a bűncselekményeket, az elkövetőket pedig szegyenre és illendőségre kívánja tanítani⁶². Ez a felfogás tehát az erkölcsi elveket tekinti másodlagosnak a törvénnyel szemben. Maga KONFUCIUSZ is így fogalmaz: „*A mester mondotta: ha a népet rendeletekkel kormányozzák és büntetésekkel tartják féken, akkor ki fogja játszani (a büntetést), de a szegyent nem fogja ismerni. Ha az erénnyel kormányozzák, és a szertartásokkal tartják féken, akkor ismerni fogja a szegyent, és mindig egyenes lesz*”⁶³. Ez a rövid példa is rámutat arra, hogy ezen iskola szerint az erkölcs és a hagyományok üzése az elsődleges, amely alkalmas arra, hogy a népet féken tartsa, szemben a törvényekkel, amelyeket úgymint ki fognak játszani. Ehhez hozzájárul az az elv is, miszerint a császárkori államban a császár elvileg korlátlan hatalommal rendelkezett „égi megbízatásából” fakadóan, ebből az ideológiai szerepéből adódóan pedig igen fontos szerepe volt egyes morális elvek és szertartások kialakításában is⁶⁴.

Ehhez képest a legizmus, amely bár nem teljesen azonos az általunk ismert *rule of law* elvével, a jog elsőbbségét hirdeti, amelynek egyébként megvoltak a császári Kínában is a képviselői. Ezen irányzat hívei tagadták, hogy a társadalmi rend morális befolyással

---

⁶² SALÁT: 2015, 10-15, JORDÁN: 2008, 15-18

⁶³ KONFUCIUSZ, Lun Jü

⁶⁴ Hatalmának súlyát mutatja, hogy még a 20. század elején, a császárság utolsó éveiben is jogosult volt embereket posztumusz istenekké kinevezni, annak ellenére, hogy szinte minden kínai dinasztia de facto militáris győzelem következményeként került hatalomra.

meghatározható. Negatív emberképből indul ki, ezért tartja fenn a pozitív törvény igényét, amelyet az elfogadott erkölcsi felfogásra és a nép jóindulatára tekintet nélkül kell megalkotni. Volt olyan időszak a császári Kínában, amikor ez a szemléletmód volt az uralkodó, azonban összességében elmondható, hogy habár Kína már a kezdetektől fejlett államapparátussal és kiterjedt hivatalnokréteggel rendelkezett, akikre aprólékos szabályzatok vonatkoztak, az államigazgatási jog fejlettségén túl gyakorlatilag minimális büntetőjogi szabályozás létezett a császári Kínában, így tehát hagyományosan egy dinasztikus-bürokratikus államról van szó, amelyben nem beszélhetünk arról, hogy egyik vagy másik irányzat mindig is kizárólagosságot élvezett volna.

Azt mindenesetre leszögezhetjük, hogy a kínai jogelméletben volt hagyománya annak a nézetnek, hogy a jog másodlagos szerepet tölt be, és nem feltétlenül törvényben előírt jogokkal és szankciókkal lehet kormányozni egy társadalmat, hanem erkölcsi iránymutatással és a szégyenérzetre való ráhatással is. Meglátásom szerint ez a fajta szemléletmód megjelenik az SCS-nek egy olyan gyakorlati megoldásánál is, ahol az adósságát be nem fizető állampolgár, akit jogerős bírósági ítélettel elmarasztaltak, annak felhívása esetén bemondja egy gépi hang, hogy „Ön egy olyan megbízhatatlan személlyel fog beszélni, aki nem teljesíti adósságait”⁶⁵.

Jogtörténeti szempontból kiemelendő, hogy 1949-től három évtizeden át nem általánosan követendő normákkal, hanem eseti párthatározatokkal kormányozták az országot, a korábbi, köztársasági jogrendszert ideológiai okokból egyszerűen felszámolták⁶⁶, amit olyan szintű jogi nihilizmus követett, hogy az 1954-es alkotmány megalkotásától kezdődően ez volt az egyetlen jogforrás egészen 1979-ig⁶⁷. Ekkor hirdette meg *Deng Xiaoping* „a jog általi kormányzás” politikáját is, felhagyva az addigi korábbi, maoista „emberek uralmának” elméletével, és 1982-ben új alkotmányt hoztak, amelynek 5. cikke lényegében megfogalmazza a nyugati mintára átvett *rule of law* elméletét és az alkotmány mint jogforrás elsőbbségét⁶⁸. Ennek következménye, hogy bár ma már van külön büntetőtörvénykönyv, polgári törvénykönyv vagy akár államigazgatási perrendtartás is Kínában, mégis az SCS-hez hasonló, pártkongresszusokra hivatkozó irányelv olvasásakor érezhető, hogy nem minden esetben törődnek a jogágak éles elhatárolásával sem⁶⁹. További sajátossága a kínai jognak, hogy a '78-as nagy nyitásig az országnak gyakorlatilag nem volt magánjoga, amely rendezhette volna a

---

⁶⁵ Ehhez persze hozzátartozik, hogy a teljes infokommunikációs rendszer a kínai állam kezében van, ami jelentősen megkönnyíti az ilyen büntetések kiszabását. VANDERKLIPPE, 2017

⁶⁶ BÓKA, 2012, 84-91

⁶⁷ LIU, 2017, SALÁT, 2015, CREEMERS, 2018

⁶⁸ Még ha manapság a gyakorlatban ez nem is érvényesül annyira.

⁶⁹ Egyben ez az oka annak is, hogy dolgozatom nem jogágak szerint tagoltam.

gazdasági és technikai fejlődés okozta problémákat, valamint maguk a bíróságok is igyekeznek ítélkezés helyett békéltetni⁷⁰. Újabb tendencia azonban, hogy a kínai bíróságok és hatóságok határozataikat egyszerűen képtelen betartatni, hiába hozzák meg azokat, ugyanis az ország kiterjedtsége okán nem mindig adott erre megfelelő karhatalom, ahogy azt egyébként egy diktatórikus államtól várnánk.

Jogelméleti szempontból a kínai jogrendszer megértését segítheti, ha valamilyen jogcsaládba tudjuk besorolni. Ezt megtehetjük például földrajzi szempontok szerint, ekkor a kelet-ázsiai jogrendszerek közé sorolhatjuk, még hozzá Japán, Mongólia, Észak- és Dél-Korea mellé⁷¹. Ezeknek a közös vonása a kínai konfucianizmus erőteljes befolyása, a jog büntetőjogias jellege, a családok patriarchális szerkezete és ennek védelme, valamint a joggal szembeni általános idegenkedés, amely a közvetítői eljárások népszerűségéhez vezetett. Más szerzők azonban vitatják, hogy egyáltalán beszélhetünk-e ilyen értelemben vett jogcsaládról, ha akár csak Kínát és Japánt vetjük össze⁷². A hagyományos megközelítést⁷³ alapul véve a szocialista jogrendhez sorolhatnánk Kínát, viszont ebben az esetben figyelmen kívül hagynánk a múlt századtól a jogrendszerükre ható római-germán jogcsaládra jellemző tendenciákat, a jelenlegi kodifikációs tevékenységet az országban, valamint, ami a legfontosabb az SCS vizsgálata szempontjából is, a konfuciánus hagyományokat. Mindezek alapján úgy gondolom, érdekesebb lenne Kínát saját kategóriaként kezelni, amit nem igazán lehet beskatulyázni valamely jogcsaládba, hiszen azon túl, hogy ugyan megmaradt a kevés szocialista országok egyikének, és egy rövidebb időszak erejéig valóban csak pártplénumokkal kormányozták, jelenlegi írott jogszabályaiban egyre inkább a több ezer éves konfuciánus hagyományok jelennek meg. Ezt a fajta jogrendet igen nehéz lenne értelmesen összehasonlítani a Szovjetunió vagy akár a régi, magyar szocialista állam berendezkedésével, jogfelfogásával. Mindezek alapján az alábbi táblázatban igyekszem felvázolni, hogy az általunk ismert római-germán jogcsalád és a kínai jogrendszer között milyen főbb különbségek vannak:

---

⁷⁰ Hagyományosan még a per megindítását is elítélték erkölcsileg, a felperest pusztán a per megindítása miatt büntethették is.

⁷¹ TAMÁS, 2017

⁷² NODA, 1971, 120–137

⁷³ SZABÓ, 2012, 72-76

Sajátosságok	Európai és kínai jogrendszerek összehasonlítása	
	Római-germán jogcsalád	Kínai jogrendszer
Szuverén	joguralom elve	„császárkultusz”, amit az államfő testesít meg
A jog társadalomban betöltött szerepe	jognak való alávetettség	jogtól való idegenkedés
Preferált eljárások	bírósági eljárások	közvetítői eljárások
Jogfelfogás gyökerei	római jog	konfucianizmus
Jogforrások	írott jog	írott jog
Mögöttes ideológia	nincs, nem értelmezhető	szocializmus

Hogy mindezek után hogyan jutottunk el a társadalmi értékelési rendszerekhez? A joghézagnak, a technikai fejlődésnek, az internet betörésének köszönhetően Kína egy hatalmas gazdasági egységgé vált, és megindult a távolsági kereskedelem az országon belüli tartományok között is közel másfél milliárd embert megmozgatva. Ezek a gazdasági és társadalmi folyamatok, valamint a bírósági határozatok tömeges végre nem hajtása és a hiteles nyilvántartások hiánya rövidesen a tömeges szerződészegő magatartások, önkormányzati szintű korrupció, gazdasági bűncselekmények járványszerű terjedéséhez vezetett.

Megszületett az igény tehát egy olyan rendszerre, amely a csalókat, adósokat, vagy ahogy az irányelv általában fogalmaz: „a megbízhatatlan személyeket” nyilvántartja, és az így létrehozott nyilvántartások a megszegés elleni eszközével képesek lesznek kikényszeríteni azt, amelyet a kínai állami szervek egyébként pusztán a jog eszközével nem képesek. Így tehát a SCS-ről elmondhatjuk, hogy jogpótló funkcióval rendelkezik, hiszen nem a jogszabályban előírt jogkövetkezményt juttatja érvényre, hanem azt megkerülve egy másik, „gyakorlati” eszközzel idézi elő a jog által megkívánt állapotot. Véleményem szerint ez a kínai jogfejlődés szempontjából kifejezetten pozitív hozadék, mivel az egyre inkább nyugati mintára kialakított jogintézmények érvényesítésére használják ezt a jogintézményt. E irányelv mérföldkőnek tekinthető abból a szempontból is, hogy a kínai állam egyre inkább a legizmus irányába halad, szemben a korábbi hagyományos, konfucianus felfogással, amely a jognak csak másodlagos szerepet szentel.

Ez a dilemma már abból a szempontból is lényeges, mivel a 2014. évi negyedik pártplénum is ebben is igyekezett állást foglalni, mintegy megerősítve a piacgazdasághoz

szükséges, jogállami elveken alapuló bürokratikus államrendet⁷⁴, tehát igyekszik elsősorban a legizmus érveit előtérbe juttatni. Ezen tendenciák eredményeként az SCS esetében azt látjuk, hogy az már valamilyen jogszabályon alapszik, amely azonban érezhetően erkölcsi maximákat is megfogalmaz rengeteg szakma vagy gazdasági tevékenység körében.

---

⁷⁴ Persze érdemes megjegyeznünk, hogy jogállami tendenciák elsősorban a gazdasági fejlődés és a befektetők bevonása során jönnek szóba Kínában.

5. AZ UJGUR HELYZET ÉS EGY „VADABB” ÉRTÉKELÉSI RENDSZER

Az ujgur és számos kisebbségben élő nép fő lakóhelyére, a periférikus északnyugat-kínai *Xinjiang* autonóm területre ugyan az SCS hatálya nem terjed ki, azonban térségükben egy sokkal radikálisabb, kifejezetten diktatórikus eszközökkel működő megfigyelési és értékelési rendszert építettek ki, amely már sokkal inkább automatizáltan működik, egyben az SCS egy igen vészjósló lehetséges fejlődési irányát mutatva. A mintegy tízmilliós ujgur kisebbség egy türk nyelvcsaládba tartozó nyelvet beszél, közel mindegyikük szunnita iszlám vallású⁷⁵, és modernizált arab írást használnak. Mindazonáltal kiemelendő, hogy nem nemzetiségről, hanem etnikumról van szó, ugyanis „anyaországuk” nincs⁷⁶. Nemzeti érzelmeik kialakulásához hozzájárult, hogy a kora középkorban létezett önálló államuk, hogy az 1930-as, '40-es években szovjet hatásra önállósodni próbáltak⁷⁷, valamint az 1990-es évek muszlim fundamentalista megújulása, valamint a Szovjetunió összeomlását követően számos közép-ázsiai ország függetlenedése, akiket rokon népeknek tekintenek az ujugrok a hasonló nyelvük, vallásuk és öltözködésük miatt. Helyzetük sok tekintetben hasonlít a tibetiekéhez. Egyes beszámolók szerint e népcsoportnak mintegy tíz százalékát tartják internálótáborokban.⁷⁸

Kínában, mint a világ nagy részén, a faji alapú diszkrimináció nem előzmény nélküli, és jellegét tekintve egyáltalán nem más, mint akármelyik nyugati országban. A XX. század elején tevékenykedő Szun Jat-szen, de korábbi időszakokban is neves kínai filozófusok tollából olvashatunk meglehetősen erős, rasszista indíttatású szövegeket⁷⁹. A szintén ebben az időszakban alkotó Ling Csi-csao sajátos szociáldarwinizmusában a világ népeit bőrszín szerint öt fajra osztotta, ezek közül pedig a „fehér” és a „sárga” nép primátusát hangoztatta a többi, „történelem nélküli” fajjal szemben. Mások a „sárga nép” felsőbbrendűségéről is írtak, amelyet például a konfucianus filozófia befogadásán át a testszörzet hiányán keresztül a nehezebb agykaponyáig igen sokféle indokolással igyekeztek alátámasztani⁸⁰.

És természetesen az ujugrok „diszkriminációja” sem újkeletű, évek óta hallhatunk híreket arról, hogy milliós nagyságrendben üldözik az ujugrokat, sőt egyes hírek odáig mennek,

---

⁷⁵Bár ezt a kínai kormány vitatja, ld. pl. WETSCOTT-XIONG, 2019.

⁷⁶KRAJCZÁR, 2017, 193-206

⁷⁷MÉRCE, 2019

⁷⁸A szerző szerint viszont az SCS-t csak és kizárólag a kisebbségek elnyomására és a felső-középosztály kiváltságainak biztosítására hozták létre, ami álláspontom szerint már csak a fentebb ábrázolt történeti-gazdasági folyamatok miatt sem igaz. YOKOTA-SEYHAN, 2018, 5

⁷⁹Igaz, a szerző leginkább az afrikaiak ellen irányuló rasszizmust konkretizálja erről a kínai rasszizmusról szóló fejezetében, így például igen gyakran követtek el erőszakos cselekményeket afrikai cserediákokkal a hatvanas évektől a nyolcvanas évekig, JORDÁN, 2016, 186-192.

⁸⁰KRAJCZÁR, i.m. 185-186

hogy „koncentrációs táborokba” hordják őket⁸¹. Ennek a konfliktusnak a forrása a tartomány periférikus jellege miatt kulturális jellegű, és valójában az érintett oldal forrásaitól függően igen más képet kaphatunk a helyzetről. Az Államtanács 2015-ös, a tartomány fejlesztéséről szóló „fehér könyve” szerint már egészen i.e. 60-ban a császári Kína „szerves része” volt Xinjiang⁸². Xinjiang tehát többségében nem han kínaiak, hanem számos mongol és türk eredetű etnikum lakhelye, ahol most jelenleg az ujugrok vannak többségben. Az ujugrok saját autonóm területtel rendelkeznek, ám azon belül is van például mongol, kirgiz, hui és kazak prefektúra, valamint a tartományban még ezen túl hat autonóm megye is található. E térségek igen részletes államigazgatási szabályokkal bírnak, így a kínai mellett hivatalos nyelv az ujugur és számos helyi nyelv is használható közügyek intézésére, valamint tekintettel voltak például a halál ételek⁸³ előállítására és forgalmazására is. Beszámolnak arról is, hogy a térséget Kína stratégiai kereskedelmi pontként kezdte el kezelni földrajzi fekvése miatt, mivel a történelmi selyemúton fekszik, amelynek eredményeként a tartomány átlagos növekedési üteme az ország 8,1%-os növekedési ütemét is meghaladta, így például 2010 és 2014 között 11% volt. Ennek az ára az volt, hogy a térségben radikális társadalmi változások következtek be, amelyek társadalmi szintű feszültséghez vezettek a régió belül.

Ehhez képest a helyi fővárosában, *Ürümqiben* 2009-ben ezreket érintő etnikai összecsapások történtek, 2014-ben történt a nemzetközi sajtóban kínai 9/11-nek is nevezett kunmingi késeles, amely 29 polgári áldozatot és 140 sebesültet követelt⁸⁴. A tragédia elnevezése onnan ered, hogy ezt a terrortámadást az egész ország hatalmas csapásként élte meg, amelyekre sokkal szigorúbb biztonsági intézkedésekkel válaszoltak, amely párhuzamba hozható például az eredeti, amerikai 9/11-es történésekkel is annyiban, hogy azt követően az Egyesült Államok is számos, privacy-t korlátozó intézkedést hoztak a nemzetbiztonság jegyében⁸⁵. Ugyanebben az évben lázadások során legalább 200 ember halt meg, de a 2010-es évek során is több terrortámadás ért rendőrségeket és kormányhivatalokat, a régió kívül Pekingben is a tömegbe hajtottak a Tiananmen-téren⁸⁶.

Ami a kínai állam válaszreakciója volt, többnyire riportok és emberi jogi jelentések homályába borul⁸⁷. Mindenesetre a jogszabályokban látványos változások láthatók, 2015-től

---

⁸¹ NEBEHAY, 2018, REUTERS, 2019

⁸² Ld. az első, Implementing the System of Ethnic Regional Autonomy c. részt. Itt ugyan a kiadvány elfelejti megemlíteni, hogy a 6. századtól egészen a 19. század második feléig független, nomád türk államok működtek, köztük például az Ujugur Kaganátus a 8-9. században (MILLWARD, 2007, 42-50).

⁸³ Iszlám vallás által megengedett ételek, pl. a sertéshús, a döghús, a vér tiltottnak minősül náluk.

⁸⁴ SALÁT, 2014

⁸⁵ MAJTÉNYI, 2018, 27-29

⁸⁶ HUGHES, 2018

⁸⁷ YEUNG, 2019, ENSZ EMBERI JOGI BIZTOSÁNAK HIVATALA, 2018

kezdve módosították a Büntető Törvénykönyvet, a Nemzetbiztonságról szóló törvényt, a Terrorizmus Elhárításáról szóló törvényt, a Kiberbiztonsági törvényt és a vallási ügyeket szabályozó törvényt is, amelyekben igen tág fogalmi keretet hagytak a „terrorizmus” és az „extrémizmus” megállapíthatósága számára, míg eközben a „faji alapú diszkrimináció” számára nincs egzakt definíció sem más hivatalos álláspont a jogrendszerben.

Más forrás *Kashgar* xinjiangi nagyvároson keresztül mutatja be, milyen méreteket tud ölteni, ha az SCS által kimunkált eszközöket a legmodernebb megfigyelési technológiákkal és 68 milliárd felvételen alapuló Big Data elemzéssel párosítják⁸⁸. Itt a rendszertől okkal lehet tartani, mivel olyan szinten kiépített a hálózat, hogy képes folyamatosan figyelemmel kísérni és elemezni az egyének viselkedését, potenciális bűncselekmények vagy tüntetések kiszűrésére használják, majd az így begyűjtött adatok alapján képes javaslatot tenni arra, hogy milyen biztonsági erőket érdemes bevetni. A bűnmegelőzési aspektussal semmi probléma nincs, és látjuk, hogy a cél a terrorizmus megelőzése, mégis igencsak visszásan hat, hogy a tartomány lakosságának 36%-át kitevő han kínai lakosságot egyáltalán nem figyelik meg, valamint a kínai kormány nem is tagadja, hogy „átnevelő táborokba” hordják a muszlim lakosságot, ahol kötelező jelleggel megtanítják nekik a kínai himnusz, vagy „ideológiai képzést” adnak nekik, gyakorlatilag semmibe véve a Faji Megkülönböztetés Valamennyi Formájának Kiküszöböléséről szóló Egyezményt⁸⁹, amelyet Kína 1981-ben ratifikált⁹⁰. Másik jellegzetessége a rendszer technikai alapjainak, hogy rengeteg ún. virtuális „kerítéssel” tűzték tele a várost, így ahhoz, hogy valaki átkelhessen egyik városrészről a másikra, vagy csak elmenjen a piacra, annak meg kell állnia egy beléptetőpontnál, ahol több irányból kamerák veszik fel, és igazoltatják.

Ami a táborokat illeti, az ujugrok emberi jogait kutató szervezet folyamatosan a legkülönbözőbb jogsértésekre hívja fel a figyelmet. Kulturális, nyelvi és vallási jogaikat sérti, hogy a kétmillió ujugur fogvatartotton belül tanulók, zenészek, vállalkozások vezetői, 80 év felettek, legalább 60 egyetemi oktató és még köztisztviselők is vannak. Fialat anyákat és gyermekeket is elvisznek, akik valószínűleg családjukat soha többé nem láthatják⁹¹. Erre bizonyítékként például nyilvános közbeszerzéseket hoznak fel a táborok helyének bérlésére, szatellitfelvételeket, családtagok vallomásait és számtanúk beszámolóit. Ha pedig az ilyen állapotok miatt valaki elhagyja az országot, annak az otthonmaradt családtagjainak a kínai

---

⁸⁸ Ugyanezen cikk szerint az FBI az Egyesült Államok teljes területéről 19 millió felvételt tárol hasonló célokra. BUCKLEY-MOZUR, 2019

⁸⁹ Közismertebb, angol rövidítésben, CERD.

⁹⁰ HUMAN RIGHTS IN CHINA, 2014

⁹¹ UHRP, 2018

állam egyszerűen megtagadja az útlevelének kiadását, ezáltal családok ezreit elszakítva egymástól⁹². Meglátásom szerint maguknak a táboroknak a „jogalapja” megtalálható már az SCS irányelv III. fejezetében is, amely előírja a rendszer kiterjesztését propagandatevékenységen, „nevelő” tevékenységen keresztül is.

Látható tehát, hogy kifejezetten pontszámalapú értékelés Xinjiang tartomány esetében sincs, valakit vagy megbízhatónak tart a rendszer, vagy nem, mégis ehhez jóval kifinomultabb eszközöket használnak és jóval nagyobb mennyiségű eszközt mozgatnak meg erre a célra. Meglátásom szerint ebből az szűrhető le, hogy a sajtóban hallható disztópikus elemek valójában Kínának egy szűkebb régiójában valósult meg, másfelől pedig a cikk is megemlíti egy olyan problémát, amivel országos szinten egyáltalán nem biztos, hogy Kína meg tud birkózni: ez pedig az erőforrások és az erre a célra szánt munkaerő hiánya. Egyrészt az ilyen arcfelismerő rendszerek kiépítése borzasztóan költséges művelet, másrészt még ebben az elszigetelt tartományban sincs elegendő ember arra, hogy elvégezze a megfigyeléseket és a rendszer minden jelzése alapján intézkedést hozzon. Bár ennek a modellnek az elterjedése Kínában valóban veszélyforrás lehet, egyelőre úgy tűnik, az ország összes többi részén egyszerűen nem adottak még a gazdasági és technológiai feltételek egy ilyen rendszer megépítéséhez.

---

⁹² UYGHUR AMERICAN, 2017

6. HASONLÓ HAZAI TENDENCIÁK

Dolgozatom zárószövege felé közeledve felmerül a kérdés, hogyan kapcsolódhat az SCS a magyarországi viszonyokhoz, hogyan érinthet ez minket elvi szinten, azon túl, hogy a kínai ICT-vel foglalkozó és egyéb cégek már régen jelen vannak nálunk is, akárcsak szerte Európában. Magyarországon ugyanis megfigyelhetőek olyan tendenciák, amelyek természetesen nem egy Kínához hasonló technokrata állam irányába hatnak, viszont adatvédelmi szempontból hasonlóan aggályos tendenciákkal találkozhatunk. Ezek közül az egyik az elektronikus személyi igazolványok chipjén tárolt adatok folyamatos bővítése és egy univerzális személyi azonosító kód létrehozása iránti igény megjelenése, a másik a CCTV rendszerek folyamatos kiterjesztése.

Utóbbi viszonylag új fejleménynek tekinthető nálunk, kriminalisztikai célú alkalmazásának szakirodalmi pedigréje mintha reneszánszát élné, viszont adatvédelmi szempontból kevésbé foglalkoznak az ilyen rendszerekkel, általában pusztán technikai előnyeit firtatják⁹³. Így tehát hazai jelenség, hogy Magyarországon big data technológián alapuló kamerás megfigyelőrendszereket alakítanak ki milliárdos befektetésekből⁹⁴, aminek célja egy arcfelismerő technológia kifejlesztése a közbiztonság jegyében – míg eközben az USA egyes államaiban kifejezetten tüntettek az efféle technikák ellen⁹⁵.

Ami a személyi adatok tárolását illeti, az univerzális személyi azonosító kódokat nálunk a Sólyom-féle Alkotmánybíróság elvi szinten zárta ki a rendszerváltás után, az első adatvédelmi törvényünk megalkotásának idejében. Ennek első lépése a 11/1990. (V. 1.) AB határozat volt, amivel törölték a cégbíróságok nyilvántartásából a személyi számok feltüntetését. Ezt követően a 15/1991. (IV. 13.) AB határozat eltörli a szocialista jogrend alatt használatos 11 számjegyű személyi számot, mivel az személyes adatok összekapcsolására alkalmas és sérti az információs önrendelkezési jog követelményét. A 46/1995. (VI. 30.) AB határozat a polgárok személyi adat- és lakcímnnyilvántartásából is törölteti. Ezt az alkotmánybírósági gyakorlatot némiképp azonban megtörheti, hogy a 2012-es Alaptörvény Záró és egyes rendelkezéseinek 5. pontja értelmében a régi AB határozatok hatályukat veszítették, azóta pedig nem született döntés ebben a tárgykörben⁹⁶. Manapság pedig az e-

---

⁹³ SOM, 2017

⁹⁴ SECUR INFO, 2018

⁹⁵ STALLWOOD, 2013

⁹⁶ Igaz, ezt a 22/2012. (V. 11.) AB határozat áthidalta azzal, hogy a korábbi határozatait az újabb ügyekben is felhasználhatja, amennyiben ez az új Alaptörvény rendelkezései és értelmezési szabályai alapján lehetséges.

személyi igazolványok sok téren megkönnyítik az emberek életét, azonban érdemes a fentiek után elgondolkodni azon: megéri ez a kényelem?

A magyar törvényhozás alapján jelen pillanatban nehéz lenne eldönteni, legalábbis az egyes ügyintézési folyamatok egyszerűsítéséről szóló 2019. évi LV. törvénynek és kapcsolódó végrehajtási rendeleteinek legfőbb újítása az lett volna, hogy az új elektronikus személyi igazolvány chipje, amely már jelenleg is igen sok szolgáltatásnál használatos, a lakcímet és a személyi azonosítót is tartalmazni fogja. Ez a törvény azonban tiszavirágéletűnek bizonyult és pár hónap után hatályon kívül is helyezték. Hogy mi volt e törvény hatályon kívül helyezésének oka, az kérdéses, mindenesetre látható, hogy megvan a jogalkotói igény egy egységes személyi azonosító szám létrehozására.

Bár egyes források elavult nézetnek vagy „hagyománynak” tartják, hogy az efféle tendenciákat vissza kell utasítani, meglátásom szerint, amelyet részben az SCS-ből leszűrt tapasztalatokra is alapozok, az ilyen tendenciák kifejezetten károsak az állampolgárok *privacy*-jének, információs önrendelkezési jogának szempontjából⁹⁷. Egyrészt az ilyen nyilvántartásoknak, mint ahogy az SCS-nél is láttuk, van egy továbbgyűrűző hatásuk, azaz elkezdik a magánszektorban is alkalmazni teljesen eltérő célokra, akár munkavállalókkal szemben is, ahol sokkal nehezebb garanciákat biztosítani. Tartom azt a nézetet is, miszerint egy ilyen univerzális rendszernek az adatbiztonsági kockázatai beláthatatlanok, mivel ha egységes kódot vagy tárolóegységet hozunk létre az állam által gyűjtött adatokhoz való hozzáféréshez, valamint központosítjuk az állami adatbázisokat, akkor azok sokkal támadhatóbbak lesznek, és az adatszivárgás is könnyen elképzelhető. Másfelől maguknak a nyilvántartások létrehozásának is igen jelentős költségei is lehetnek. Az SCS-hez hasonló rendszernek az elvi szintű kizsorításához is véleményem szerint tehát elengedhetetlen a rendszerváltás utáni alkotmánybírói határozatokban kikristályosodott gyakorlat folytatása napjainkban is.

Az SCS értelmezése során az utolsó tisztázandó kérdés, hogy miként hathat ki ránk, uniós polgárokra és magyar állampolgárokra. Volt, ahol felmerült, hogy az SCS ütközhet a GDPR-ral, mivel számos kínai cég megjelent már az Unió területén, és ezeknek a cégeknek az adatvédelmi gyakorlata aggodalmakra adhat okot⁹⁸, a Huawei kapcsán Lengyelországban nemzetbiztonsági botrány is történt a közelmúltban⁹⁹. Kifejezetten uniós hatáskörbe tartozó jogviták azonban még nem indultak, így ez a kérdés legfeljebb jövőbeni kutatások tárgya lehet.

---

⁹⁷ KOVÁCS, 2017

⁹⁸ CHORZEMPA, i.m., 7

⁹⁹ THE GUARDIAN, 2019

7. KONKLÚZIÓ

Hogy az SCS-t el tudjuk helyezni a nagyvilágban, annak szemléltetésére sokat segít az a feltevés, hogy esetleg Afrikában, különösen Etiópiában a szilárd kínai kapcsolatoknak köszönhetően ki lehet-e fejleszteni egy hasonló rendszert, azonban az eltérő gazdasági fejlettségi szint és államberendezkedés miatt ez nem tudott megvalósulni¹⁰⁰. Véleményem szerint ennek az az oka, hogy az SCS nem csak egy infokommunikációs technológián alapuló megfigyelési rendszer, sőt, nem is feltétlenül pusztán megfigyeléssel szerez adatokat, hanem bírósági határozatok alapján. Kulturális és jogi jelenségként értelmezhető, amelyek feltételei Kínán kívül aligha adóttak, pusztán azért is, mert szocialista jogrenddel rendelkező ország, ha létezik is még, nem feltétlenül Kínát fogja példaként elővenni. Sajátos történelmi háttérük és rohamos gazdasági fejlődésük szintén egyedi a világban, nem igazán lehet elmondani más országokról, hogy konfucianus hagyományokkal vegyített szocialista ideológiát hirdet, miközben a piacgazdaságot igyekeznek megszilárdítani saját hazájában. Tehát hiába osztogat Kína feltétel nélkül támogatásokat Afrikában infokommunikációs fejlesztésekre, ott legfeljebb saját autoriter rendszerük kiépítésére tudják használni, viszont teljesen más eszközökkel és ideológiai alapokkal, nem mellesleg ezzel közvetve kínai külgazdasági érdekek is érvényesülnek. Meglátásom szerint az SCS aligha „exportálható” a fejlődő országokba, mivel már viszonylag rendezett piacgazdasági feltételeket követel meg, fejlődő, stabil piacgazdasággal jelentkező országokban pedig már egyszerűen nincs rá szükség.

Azonban mások szerint a kínai társadalmi kreditrendszert nem érdemes önmagában Kínában értelmeznünk, ugyanis modellként szolgálhat más országok számára is, sőt odáig megy, hogy a jövő jogrendszerét fogja meghatározni¹⁰¹. Eszerint valójában a megbízhatóságon alapuló értékelések egyáltalán nem újkeletűek, sőt, nyugati kultúrához kapcsolódó gyökerei vannak, ami a „világkereskedelmi kormányzásnak kulcsa”, egyben a kockázatfelmérés egy igen hatékony, kvantitatívan meghatározható eszköze, amire Amerikában már az 1960-as évektől létezett algoritmus.

Meglátásom szerint ehhez érdemes hozzátenni, hogy az ilyen értékelési rendszereknek az 1970-es évek óta létrehozott adatvédelmi törvények egyre magasabb szinten vetettek gátat. Természetesen azt a tényt sem érdemes figyelmen kívül hagyni, hogy az emberek osztályozhatóságának igénye az állammal egyidős, és az elektronikus adatbázisok, majd a számítógépek és az internet fejlődésével ezekre egyre több lehetőség kínálkozott fel, amelyekre

---

¹⁰⁰ JLI, 2019, 23-40

¹⁰¹ SÍTHIGH-SIEMS, 2019

például SZÉKELY már évtizedekkel korábban felhívta a figyelmet az informatizálás negatív hatásai körében¹⁰².

A rendszerezés iránti igény kapcsán nem kell messzire menni, láthatjuk, ahogy a világ egyetemeinek tekintélyét különféle rangsorokkal igyekeznek meghatározni többé-kevésbé hatékony módon, hazánkban az Oktatási Hivatal is végez hasonló tevékenységet az oktatási intézmények minden szintjén. Az Egyesült Államokban előszeretettel pontozzák a szövetségi kormány programjait¹⁰³, ahogy a bírókról készítenek statisztikát, vagy akár az éttermek értékelhetőségére, ahol szép számmal élnek a megszégyenítés eszközével is nem megfelelő kiszolgálás esetén, így tehát a hatóságtól a szabadidős tevékenységekig tehát minden aggregáció révén értékelt náluk. Pontszerű értékeléseket használ az Ebay hírnévrendszere is, az Uber, vagy az Airbnb szolgáltatásait is ilyen módon értékelhetjük. A hazai Oszkár értékelési rendszerében egyrészt a sofőr értékelésével a közlekedés biztonságát lehet javítani, másrészt a vevő értékelésével a várható bevétel valószínűségét igyekszik még tovább növelni, egyfajta bizalmi kapcsolatot kialakítva. Hazánkban is van példa államilag szabályozott pontrendszerre, hiszen közlekedési szabálysértésekre is közismerten van pontrendszerünk Magyarországon. Mindezek valójában a nyugati értelemben vett információs társadalom kialakulásának elkerülhetetlen következményei.

Az SCS súlyát egy jól látható táblázatban összefoglalták¹⁰⁴, amely a beavatkozó állam szerepének erősségét hivatott érzékeltetni. Ebben az látható, hogy egy alacsony beavatkozású rendszert a magánszféra alakít ki specifikus célokra és többféle értékeléssel rendelkezik, rugalmasan alkalmazható, átlátható algoritmussal rendelkezik és a kvázi kikényszerítését a piaci erők végzik el, amely leginkább a nyugati webáruházakra jellemző. Ezzel szemben egy magas beavatkozású rendszert már az állam szervezni, általános célokra hozzák létre, azaz nemcsak egy célterületről gyűjtenek adatokat, értékelése egységes és bármilyen célra alkalmazható, algoritmusai nem nyilvános és ezt már az állam fogja kikényszeríteni. Meglátásom szerint az SCS a kettő átmenetének tekinthető, mivel elsősorban állami tulajdonú cégek alakítják, a közvetlen állami beavatkozás azonban egyelőre a legtöbb esetben megmarad a közszféra keretein belül, mivel közvetlenül pusztán csak a köztisztviselőket értékeli az állam, viszont az újabb és újabb jogszabályok hatályba lépésével egyre több magánszektorban és teret nyer magának, amely 2020-tól, az SCS törvénykezési programjának megvalósulásával egyre inkább fokozódni fog.

---

¹⁰² SZÉKELY, 1995

¹⁰³ GILMOUR, 2007

¹⁰⁴ SÍTHIGH-SIEMS, 2019, 16-22

Jelen dolgozatommal igyekeztem tisztázni a Kínával és az SCS-szel kapcsolatban tett számos, elhamarkodott állítást. Láthatjuk, hogy az SCS jelenlegi formájában önmagában nem képes megfigyelni és az élet minden területén tömegesen és mindenre kiterjedően, pontszámokkal értékelni a kínai állampolgárokat, és – egyelőre a technikai eszközök hiánya miatt – nem is lép fel ezzel az igénnyel. További következtetésem az, hogy az SCS-t nem igazán lehet értelmesen vizsgálni a kínai állam- és jogfelfogás keretein kívül, mivel e rendszer kialakulása a sajátos kínai történelmi-gazdasági fejlődésnek köszönhető, így jelen állapotában reális fenyegetést nem jelent az, hogy akár nyugati országokban is hasonló rendszereket kezdjenek el kiépíteni, mivel az SCS-nek éppen az a célja, hogy a nyugatihoz hasonló piacgazdasági feltételeket alakítson ki, amelyek itt már adóttak. További kutatás tárgya inkább az lehet, hogy más fejlődő országok mennyire tekintik a kínai fejlődésnek ilyen módját példaértékűnek, bár fentebb egy Afrikáról szóló kutatás ezt már cáfolta. Végezetül fontos újból kijelenteni, hogy az ujgurok elnyomására kialakított megfigyelési technikák az országnak meglehetősen alacsony népességét érinti, és semmilyen jel nem utal arra, hogy a kínai államvezetés az ország teljes területére hasonló rendszer vezetne be a han kínaiakkal szemben is – vagy legalábbis jobban tenné, amennyiben jelenlegi gazdasági liberalizációját folytatni kívánja.

Összességében a kínai jogforrások, történelmi, gazdasági és gondolkodástörténeti folyamatok során arra a következtetésre jutottam, hogy az SCS kialakulását, jelenlegi állapotát és további lehetséges fejlődési irányait tekintve is sajátos kínai jelenség, kizárólag nyugati szemléletmóddal nem értelmezhető teljes mértékben, más országokban pedig jelenlegi formájában nem alkalmazható, pusztán egyes, hasonló tendenciákat ragadhatunk ki a világ számos pontjáról eseti jelleggel.

Zárszóként fel kell mutatni azokat a tendenciákat, veszélyforrásokat az SCS kapcsán, amelyek nemzetközi szinten is jogsértésnek minősülhetnek. Egyrészt az SCS működéséhez szükséges folyamatos megfigyelés és az ezzel járó adatbázisok gyakorlatilag lehetlenné teszik, hogy a jövőben a privacy, a magánélethez való jog akár az állam, akár a vállalatok felől biztosított legyen, mivel a jelenlegi törvénykezési programnak eleve az a célja, hogy minél több tárgykörben adatokat gyűjtsenek a kínaiakról – ez függetlenül attól is igaz, hogy sosem fogalmazódott meg ez az igény náluk törvényi szinten. A másik fő problémája szintén a felgyülemlett adattömegeből származik: felerősödik a már eddig is jelenlévő etnikai diszkrimináció az államban, az SCS pedig jelentősen súlyosbítja ezt a helyzetet. Látható, hogy egy vagyonos, Belső-Kínában élő etnikai kínai számára nemhogy hátrányos, de kifejezetten előnyös is lehet egy ilyen rendszerben élni. Viszont az ujgurokkal szemben alkalmazott

technikák rámutatnak arra, hogy etnikai hovatartozásra, vallási vagy politikai nézetekre vonatkozó adatok gyűjtésével egy gyakorlatilag megdönthetetlen diktatúrát lehet kiépíteni. Mindez hosszú távon az etnikai kínaiak számára is veszélyforrás lehet, hiszen semmi sem garantálja, hogy a lakosság többségéről nem fognak hasonló jellegű adatokat begyűjteni, és arra sincsenek garanciák, hogy hogyan, kiről, mennyi adatot gyűjtenek be, főleg, ha az adatfeldolgozást automatizálni fogják a jövőben. Olyan országban tehát, ahol a privacy bármilyen értéket képvisel, az SCS koncepció szintjén is elvetendő, mivel az egyrészt indokolatlan mennyiségű adat felhalmozásával jár, másrészt az ilyen mértékű adatgyűjtés magában hordozza a diszkrimináció bármilyen formájának lehetőségét, harmadrészt semmi sem zárja ki, hogy egy ilyen rendszer politikai-etnikai tisztogatás eszközévé váljon.

SZAKIRODALOM

ARSÉNE, Séverine: Trust in Ratings: China's Social Credit System, 2018.09.12., hal-01857694

BÓKA János: Tradíció és modernitás a kínai jogrendszerben – különös tekintettel a szerződési jogra (PhD értekezés), Szeged, 2012

CHORZEMPA, Martin, Paul TRIOLO, Samm SACKS: China's Social Credit System: A mark of Progress or a Threat to Privacy?, Peterson Institute for International Economics, 2018

CREEMERS, Rogier: China's Social Credit System: An Evolving Practice of Control, Leiden University, Hollandia, 2018

DAUM, Jeremy: Getting Rongcheng Right, China Law Translate, 2019

DIAB, Ramon Salim: Becoming-Infrastructure: Datafication, Deactivation, and the Social Credit System, Journal of Critical Library and Information Studies 1. szám, 2017

ENGELMANN, Engelmann, Mo CHEN, Felix FISCHER, Ching-Yu KAO, Jens GROSSKLAGS: Clear Sanctions, Vague Rewards: How China's Social Credit System Currently Defines „Good” and „Bad” Behaviour, FAT* '19, Atlanta, GA, USA, 2018

GERNET, Jacques: A kínai civilizáció története, Osiris, Budapest, 2005, 453-505

GILMOUR, John: Implementing OMB's Program Assessment Rating Tool (PART): Meeting the Challenges of Integrating Budget and Performance, 2007, 7 OECD Journal on Budgeting 1.

GROSSI, Valentino: Individualism in Modern China: The Social Credit Issue, LUISS, 2018

HIRN, Wolfgang: Kína, a nagy falat - Miként változtatja meg életünket Kína felemelkedése, HVG, Budapest, 2006

JILI, Bulelani: Chinese Social Credit Initiatives and African Surveillance States, Jesus College, Cambridge University, 2019

JINPING, Xi: Kína kormányzásáról, Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017

JINWOO, Kim (szerk.): Orwell's Nightmare: China's Social Credit System, The ASAN Institute for Policy Studies, Szöul, 2017

JORDÁN Gyula: A rasszizmus kérdéséhez a XX. századi Kínában, in: Kína XX. századi története, L'Harmattan, Budapest, 2016

- JORDÁN Gyula: *Az ég magas, a császár messze van*, Eötvös Kiadó, Budapest, 2008
- KONFUCIUSZ: *Lun Jü, II./3.*, ford.: TÓKEI Ferenc, Terebess Ázsia Tár, 1980
- KOVÁCS A. Tamás: Egy univerzális azonosító bevezetésének lehetősége – az 1996. évi XX. törvény 20 éve és a lehetséges folytatás, *Új Magyar Közigazgatás*, 2. sz., 2017
- KRAJCZÁR Gyula: Az ujugrok és a kínai-török viszony, in: Besenyő–Hamar: *Kína a globális kihívások tükrében*, ELTE Konfuciusz Intézet, Budapest, 2017
- LIANG, Fan, Vishnupriya DAS, Nadiya KOSTYUK, Muzammil M. HUSSAIN: *Constructing a Data-Driven Society: China's Social Credit System as a State Surveillance Infrastructure*, Policy & Internet, 2018
- LIU, Joan: *Finding Chinese Law on the Internet*, Hauser Global Law School Program, 2017
- MAJTÉNYI László, BAYER Judit: *Információs és Médiajog I.*, 2018
- MEISSNER, Mirjam: *China's Social Credit System - A big-data enabled approach to market regulation*, Mercator Institute for Chinese Studies (meric), Berlin, 2017
- MILLWARD, J. A.: *Eurasian Crossroads: A History of Hszincsiang.*, New York, Columbia University Press, 2007
- MORRISON, M. Wayne: *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, Implications for the United States*, Congressional Research Service, 2019
- NODA, Yosiyuki: *The Far Eastern Conception of Law*, in: René David (szerk.): *International Encyclopaedia of Comparative Law vol. 2. The Legal Systems of the World; Their Comparison and Unification*, Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1971
- SALÁT Gergely: *A kínai alkotmány*, Typotex, Budapest, 2015
- SÍTHIGH, Daithí Mac, Mathias SIEMS: *The Chinese social credit system: A model for other countries?*, European University Institute, Department of Law, 2019/1
- SOM Zoltán: *CCTV-rendszerek interoperabilitás és információbiztonsági megközelítésben*, *Magyar Rendészet*, 2017/2., 159-171
- SZABÓ Miklós: *Jogi alapfogalmak*, Miskolc, Bíbor Kiadó, 2012 (3. kiadás)
- SZÉKELY Iván: *Az egyén és az információs hatalom*, Eszmélet, 1995

SZIKSZAI Marcell: Az internet maga üzenet, NMHH, Budapest, 2019

SZIKSZAI Marcell: Disztópia Kínában? Tanulmány a társadalmi kreditrendszerről, Miskolci Jogtudó, 2019/2. szám, 70-80

SZIKSZAI Marcell: The Internet and the Legal System, in: CONSTANT Journal, Bukarest, 2019.04.05., 254-266

THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA: Historical Witness to Ethnic Equality, Unity and Development in Xinjiang, Peking, 2015

YOKOTA, Haruhiko, Sonmez SEYHAN: The emergence of the Social Credit System is linked to the government's fear of digitalization of things, Université catholique de Louvain, 2018

JOGFORRÁSOK

Egyezmény a Faji Megkülönböztetés Valamennyi Formájának Kiküszöböléséről (CERD), New York, 1965

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

11/1990. (V. 1.) AB határozat

15/1991. (IV. 13.) AB határozat

46/1995. (VI. 30.) AB határozat

22/2012. (V. 11.) AB határozat

2019. évi LV. törvény az egyes ügyintézési folyamatok egyszerűsítéséről

SCS irányelv: Irányelv egy társadalmi értékelési rendszer megalkotásáról (2014-2020) (eredeti: Planning Outline for the Construction of a Social Credit System (2014-2020)), <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2014/06/14/planning-outline-for-the-construction-of-a-social-credit-system-2014-2020/> (2019. 09. 05.)

JPS irányelv: Szakvélemény a kreditvizsgálat létrehozása felügyeletének meggyorsításáról, figyelmeztetési és büntetési mechanizmusok a bizalom megtörése miatt végrehajtás alatt álló személyekkel szemben (eredeti: Opinions concerning Accelerating the Construction of Credit Supervision, Warning and Punishment Mechanisms for Persons Subject to Enforcement for Trust-Breaking), <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2016/09/25/opinions-concerning-accelerating-the-construction-of-credit-supervision-warning-and-punishment-mechanisms-for-persons-subject-to-enforcement-for-trust-breaking/> (2019. 10. 23.)

A Legfelsőbb Népbíróság feketelistákról szóló határozata: Egyes szabályozások a név- és információs közzétételi listáról és tudakozó platformról a bizalom megtöréséért elítélt személyekről (eredeti: Some Regulations Concerning Publishing Name List Information of Persons Subject to Enforcement for Trust-Breaking), <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2013/07/16/some-regulations-concerning-publishing-name-list-information-of-persons-subject-to-enforcement-for-trust-breaking/> (2019. 11. 22.)

Kínai személyi igazolványtörvény: 2003. évi törvény a Kínai Népköztársaság lakosainak személyazonosító igazolványról, http://www.gov.cn/english/laws/2005-09/06/content_29700.htm (2019. 11. 22.)

2014. évi negyedik pártpénnum: Indokolás a „KKP Központi Bizottságának határozatáról az ország számottevő, a kormányzás joguralmi elvek mentén történő előmozdítását érintő fontosabb kérdések tekintetében (eredeti: Explanation concerning the “CCP Central Committee Decision concerning Some Major Questions in Comprehensively Moving Governing the Country According to the law Forward”, <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2014/10/29/explanation-concerning-the-ccp-central-committee-decision-concerning-some-major-questions-in-comprehensively-moving-governing-the-country-according-to-the-law-forward/>) (2019. 11. 21.)

INTERNETES FORRÁSOK

BOTSMAN, Rachel: Big Data Meets Big Brother as China moves to rate its citizens, Long Reads, 2017.10.21.,

https://web.archive.org/web/20190808142956/http://teomeuk.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2017/11/05/Wired_Big_data_meets_Big_Brother_as_China_moves_to_rate_its_citizens.pdf (2019. 09. 28.)

BUCKLEY, Chris, MOZUR, Paul: How China Uses High-Tech Surveillance to Subdue Minorities, New York Times, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/05/22/world/asia/china-surveillance-Hszincsiang.html> (2019. 09. 22.)

CARNEY, Matthew: Leave No Dark Corner, ABC Network, 2018.09.18., <http://web.archive.org/web/20180918000140/https://www.abc.net.au/news/2018-09-18/china-social-credit-a-model-citizen-in-a-digital-dictatorship/10200278> (2019. 09. 28.)

CREEMERS, Rogier, Mythbusting China's social credit system, Supchina podcast, 37:16, 2019, <https://supchina.com/podcast/mythbusting-chinas-social-credit-system/> (2019. 09. 22.)

ENSZ EMBERI JOGI BIZTOSÁNAK HIVATALA: A faji diszkrimináció kiküszöbölésére létrehozott bizottság felülvizsgálja Kína jelentését (eredeti: Committee on the Elimination of Racial Discrimination Reviews the Report of China), 2018, Genf <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23452&LangID=E> (2019. 09. 22.)

HATTON, Celia: China 'social credit': Beijing sets up huge system, BBC, Peking, 2015, <http://web.archive.org/web/20190805051328/https://www.bbc.com/news/world-asia-china-34592186> (2019. 09. 26.)

HORVÁTH Bence, 444, <https://web.archive.org/web/20150404005326/http://444.hu/2013/11/11/kicsit-tulzasba-vittek-a-megfigyelesi-maniat-shanghaiban/> (2019. 09. 20.)

HUGHES, Roland: China Uighurs: All you need to know on Muslim 'crackdown', 2018, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-45474279> (2019. 09. 22.)

HUMAN RIGHTS IN CHINA: China and the CERD, 2014 <https://www.hrichina.org/en/international-convention-elimination-all-forms-racial-discrimination-cerd> (2019. 09. 22.)

BELLÉR-HANN Ildikó: Már a nyugati konszernnek is hasznot húzhatnak az ujjur kényszermunkából, Meleg Attila interjúja, 2019, MÉRCE, <https://merce.hu/2019/12/22/a-globalizacio-csapdaiban-interju-beller-hann-ildikoval-az-ujgur-konfliktusrol/> (2019. 12. 27.)

NEBEHAY, Stephanie: Reuters, 2018 <https://web.archive.org/web/20190808024059/https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2159258/un-cites-reports-china-holding-1-million-uygurs-secret> (2019. 08. 08)

O'MEARA, Sarah: New App Rates Shanghai Citizens' Honesty, Sixth Tone, 2016, <http://www.sixthtone.com/news/1554/new-app-rates-shanghai-citizens%20-honesty>. 81 (2019. 11. 10.)

PERSSON, Micheal et. al.: China rates its own citizens – including online behaviour, de Volkskrant, Hollandia, 2015.04.25., <https://web.archive.org/web/20190824180442/https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/china-rates-its-own-citizens-including-online-behaviour~b4c0ae0e/> (2019. 09. 26.)

REUTERS: Trump meets up with Uyghurs, 2019, <http://www.thestandard.com.hk/section-news.php?id=209805&sid=6> (2019. 08. 12)

SALÁT Gergely: Kína 9/11-e, válasz.hu, 2014, <https://web.archive.org/web/20150506091313/http://valasz.hu/vilag/kina-911-e-74146> (2019. 10. 31.)

SECUR INFO: Professzionális rendszerrel erősödött a Kecskeméti Konzerv Kft. Milesight + CathexisVision = konzervált biztonság, 2018, <https://www.securinfo.hu/termekek/videotechnika/7526-professzionalis-cctv-rendszerrel-erosodott-kecskemeti-konzerv-kft-milesight-cathexisvision-konzervalt-biztonsag.html> (2019. 09. 13.)

SHEN, Tiger: China's Social Credit System: A Step Towards Dystopia? Part Four: Joint Punishment, Medium, 2018, <https://medium.com/@regit/chinas-social-credit-system-a-step-towards-dystopia-part-four-joint-punishment-35b594e659ea> (2019. 09. 22.)

STALLWOOD, Oliver, Game to destroy CCTV cameras: vandalism or valid protest?, 2013, The Guardian <https://www.theguardian.com/theguardian/shortcuts/2013/jan/25/game-destroy-cctv-cameras-berlin> (2019. 09. 13.)

TAMÁS Csaba Gergely: Kelet-ázsiai jogrendszerek, 2017, Ijoten, <https://ijoten.hu/szocikk/kelet-azsiai-jogrendszerek#block-198> (2019. 11. 25.)

THE UYGHUR AMERICAN ASSOCIATION: The Fifth Poison: the Harassment of Uyghurs Overseas, <https://uyghuramerican.org/article/fifth-poison-harassment-uyghurs-overseas.html> (2019. 11. 24.)

UHRP BRIEFING: China's Unprecedented Campaign to Eradicate the Faith and Identity of the Uyghur People, 2018, <https://uhrp.org/uaa-and-uhrp-reports-and-briefings/briefing-china's-unprecedented-campaign-eradicate-faith-and> (2019. 11. 23.)

VANDERKLIPPE, Nathan: Chinese blacklist an early glimpse of sweeping new social-credit control, The Globe and Mail, 2017, <https://www.theglobeandmail.com/news/world/chinese-blacklist-an-early-glimpse-of-sweeping-new-social-credit-control/article37493300/> (2019. 09. 22.)

WANG, Kelly: China using WeChat for a digital justice system, 2019, Asia Times, <https://asiatimes.com/2019/12/china-using-wechat-for-a-digital-justice-system/> (2019. 12. 27.)

WETSCOTT, Ben, Yong XIONG: Hszincsiang's Uyghurs didn't choose to be Musli, new Chinese report says, CNN, <https://web.archive.org/web/20190729170647/https://edition.cnn.com/2019/07/22/asia/china-Hszincsiang-uyghur-muslim-intl-hnk/index.html> (2019.08.08)

WTO: 2018 Report to Congress on China's WTO Compliance, <https://ustr.gov/sites/default/files/2018-USTR-Report-to-Congress-on-China%27s-WTO-Compliance.pdf> (2019. 09. 20.)

YEUNG, Isobel: China's Vanishing Muslims: Undercover In The Most Dystopian Part In The World, 2019, Vice https://video.vice.com/en_us/video/chinas-vanishing-muslims-undercover-in-the-most-dystopian-place-in-the-world/5d151050be4077106e412141 (2019. 09. 22.)

ZHOU, Cuiling: Credit Information Database in China, Kuala Lumpur, Session 8., 2012, <https://docplayer.net/48157000-Credit-information-database-in-china-cuiling-zhou-kuala-lumpur-november-2012-session-8.html> (2019. 11. 22.)

KÍNAI SZAVAK ÁTÍRÁSA

Pinyin (nemzetközi) átírás	Magyar népszerű átírás
shehui xinyong	sehuj hszinjong
Xi Jinping	Hszi Csinping
Deng Xiaoping	Teng Hsziao-ping
Rongcheng	Zsungcseng
Yichang	Jicsang
Suining	Szujning
Zhejiang	Csöcsiang
Xinjiang	Hszincsiang
Ürümqi	Ürümcsi
Kashgar	Kasgar